

Ereos Borbély Sándor

1866-1932.

SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK OKTATÁSÜGYE

A SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK TANÁRAI
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS LAPJA

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest VIII. Festetics-utca 3.

Előfizetési ára
egy évre 24 pengő

Szerkesztők:
Istenes Károly
és
Kirschenheuter Ferenc

Egyesületi r. tagok a lapot tag-
illetményük fejében kapják.
A gyógypedagógiai intézetek elő-
fizetési árát évről-évre az egye-
sületi közgyűlés szabja meg.

Ereos Borbély Sándor
1866—1932

Az első igazi téli napon, amikor zúgó északi szél hidege dermesztette meg mindazt, amit a tavasz langy melege fakasztott, a nyár forrósága megérlelt és az ősz hidegülő napjai még meghagytak s hulló hópelyhek emlékeztettek az elmúlásra, jött a fájdalmas hír: meghalt Borbély Sándor! Kialudt a láng, mely egy emberöltőn át volt útmutató vezérlő csillagunk; elállt a szív, amelynek minden dobbanását nemes emberi és meg nem alkuvó megérzés sugallta; elnémult az ajak, melynek minden megszólalása istenáldotta tehetségről tanuskodott és elszállt a lélek, melynek minden megnyilvánulása eredeti és sajátos egyéniséget sugárzott.

Borbély Sándor a tordaaranyosmegyei Aranyosrákoson született az 1866. évben. Régi székely középnemesi családból származott. Tanulmányaiban nem segítette születéssel s vagyonnal járó előny és kiváltság. Alulról jött a nagy őstalajból s csak a saját ereje, tehetségének, tudásának, munkabírájának és lelke acélosságának feszítő ereje vitte előre.

A tanulmánygyó ifju Tordán és Zilahon szerezte meg alapismereit, majd felkerült a budai polgári iskolai tanárképzőre, ahol 1889-ben a magyar nyelv- és történelemtudományi szakon nyert tanári képesítést s ugyanakkor tornatanári oklevelet is szerzett. Rövid ideig a tordai unitárius algimnáziumnál mint senior, majd mint tanár működött. 1890-ben került Vádra a siketnémák kir. orsz. intézetébe mint tanárgyakornok s két év múltán már az intézet tanára lett; 1897-ben a bpesti áll., majd 1899-ben a váci intézetnek lett az igazgatója. 1898-ban megbízott az akkor szervezett gyógypedagógiai szaktanács előadói tisztével is, melyet 1904-ig töltött be; ugyanabban az időben, ill. a tanárképző Budapestre helyezésének idejéig annak igazgatói teendőit is ellátta. 1924-ben nyu-

galomba vonult, azonban a tanárképző főiskolán mint előadó tanár 1930-ig továbbra is működött.

Ebben a félszázadot meghaladó életkeretben annyi küzdelem, komoly törekvés, szívós kitartás, nagyszerű elgondolás, munka, érték és tartalom sűrűsödik össze, aminő csak a nagyon kivételes tehetségekben. Már gimn. tanári működéséről írta egy akkori tanítványa: „sok szép történelmi leckét hallottam azóta, de mindegyiknél szebb volt B. S. leckéje, melyet Hunyadi Jánosról tartott”.¹ A siketnéma-oktatás és a gyógypedagógia terén való működése pedig korszakalkotó.

Borbély Sándor — miként az elhivatott nagy emberek legtöbbje — nagy volt erényeiben és nagy volt gyengeségeiben. Puritán egyszerűségében szinmagyar az eszejárása és szívének minden dobbanása. Öserejű faji ösztön, hajthatatlan jellemsszilárdság, törhetetlen akarat erő és határozott öntudat nyilvánul meg minden sorában és cselekedetében; soha nem taktikázik és sohasem akar látszatot ébreszteni. Tudott nagyon szeretni, de haragudni is; önzetlen és adakozó jobarát volt, de félelmetes mint ellenség. Barátaiban feltétlenül bízott, hozzájuk utánozhatatlanul kedves tudott lenni, ellenfeleivel szemben bizalmatlan és zárkózott. Társalgása sokszor felejthetetlenül élvezetes volt, néha szinte kényelmetlen. Személyében, viselkedésében és különösen megjelenésében szinte tulságos szerénység jellemezte, azonban önértékelésében önérzetes és tárgyilagos. Végrendeletszerű írásában is arra kéri fiait, hogy a haláláról szóló tudósításokban ne legyen érzélgösség, „de dicséret sem, annál kevésbé túlzás”, viszont e sorok írójához intézett búcsúlevelében a jogos öntudat érzetével írja: „nyugodtan gondolkodok sírom éjjelére, mert életemnek volt némi tartalma s ezért a reám való emlékezés sem lehet egészen sivár”. Pedagógiumi hallgató korában egy alkalommal — nem lévén pénze a hazautazásra — igazgatójától kért útiköltséget. Kérésére Gy. igazgató azt találta mondani, hogy bizonyára volt, de elmulatta, mire B. S. sarkonfordult s egy szó magyarázat nélkül otthagya igazgatóját és gyalog ment haza Aranyosrákosra.² B. S.-nak ez a cselekedete egész életére jellemző; élte utolsó napjáig az az önérzetes, erősakaratú, bátor, őszinte és nyílt egyén maradt, aki ifjú korában volt. Érzéseit, gondolatait nem tudta és nem is akarta sohasem takargatni. Ebből a tulajdonságából fakadtak nagy összezsapásai, életének — sok nagy emberünkhöz hasonló — tragikuma. Istenáldotta tehetségét, megbecsülhetetlenül értékes alkotó munkásságát, nemes személyi tulajdonait a legilletékesebb tényezők is mindig elismerték, de érdeme szerint nem méltányolták.

Nagyon szerette a könyvet és rendkívül értékes, sok ritkaságot magában foglaló könyvtárt gyűjtött össze. Tudnivágyása egy pillanatig sem hagyta pihenni s szinte élete utolsó napjáig keresett, kutatott, olvasott.

¹ Szemle 1904. évf. 2. sz.

² Ezt az útát azután többször is megtette s másfelé, így a Tisza forrásához is elgyalogolt.

Különös képessége volt a lényeg gyors felfogására s a szakügyet érdeklő hazai és külföldi törekvésekről és mozgalmakról mindig tökéletesen tájékozott volt. Élte végéig megmaradt a legteljesebb szellemi frissességben és szíve utolsó dobbanásáig érdeklődött az ügy minden fázisa iránt s dolgozott annak előmozdításán.

Borbély Sándor szakmunkássága két irányú: külterjes és belterjes. Előbbivel számszerűleg is kiemelte a magyar siketnéma-oktatást és gyógypedagógiát a nyugati államokhoz viszonyított nagy elmaradottságából, utóbbival pedig függetlenítette Magyarországot a külföldi és főleg a német módszerektől, biztosította intézeteink önálló fejlődését és a tanítási eredményeknek külföldi viszonylatban is magas színvonalát.

Amikor B. S. 1898-ban az akkor létesített orsz. szaktanács előadója lett — amely tisztségében kb. a mai szakfelügyelőség munka- és hatáskörét töltötte be — a fogyatékos gyermekek ügyét mindössze 7 intézet³ szolgálta s a beiskolázott teljes növendéklétszám csak 466 volt, 5 év után pedig, amikor szaktanácsi előadói megbízatása megszűnt, már 23 intézményben⁴ 1224 fogyatékos részesült nevelés-oktatásban. A tanárképzőnek pedig 1898-ban 7, 1904-ben 23 tanárjelölt hallgatója volt.

Ezek a számok minden szóvirágnál többet beszélnek; az extenzív fejlődésnek ezt a nagyvonalúságát sem azelőtt, sem azóta nem mutatta fel sem a hazai, sem a külföldi gyógypedagógia. E hatalmas alkotó munkásságában mindenestre voltak lelkes munkatársai s a felettes hatóság képviselőjében, *dr. Náray-Szabó Sándorban* is megértő és nagybefolyású, a fejlődést egész lelkével előmozdítani kész, támogatót nyert. Azonban a lelkek felrázása, a többé-kevésbé kötelességszerű munkát végző szakemberekben szunnyadó hevület felébresztése s lelkes apostoli munkába való beállítása, a felettes hatóságok meggyőzése, az eszmének a közületekben és társadalomban való érlelése, az alkotások tervszerű előkészítése és megvalósítása — mindez Borbély Sándor érdeme volt. Nem minden intézet volt az ő közvetlen műve, de ő inspirálta az alkotókat. Lelkének egyedülvaló eredeti és sajátos egyéniségének egész súlyával s mindent átfogó erejével dolgozott és lelkesített fáradhatatlanul. E soha nem szünetelő lázas munka nyomán aztán egymásután nyíltak az új intézetek, bővültek a meglévők s tárták ki kapukat a fogyatékos gyermekek százai előtt.

Ezidőben kapott új épületet a már előbb is fennállott Vakok József nádor kir. orsz. intézete, a siketnémák budapesti, váci és kaposvári intézete is.

Itt említtem fel, hogy a felnőttébb siketnéma fiúk és a siketnéma leányok foglalkoztató intézetei is Borbély Sándor alkotásai; ezek azonban jóval későbbben létesültek, amikor már nem ő volt a szaktanács előadója.

B. S. már ezzel az extenzív munkásságával is érdemessé tette magát minden elismerésre és arra, hogy őt közel másfélszázados oktatásügyünk

³ 5 siketnéma i., 1 vakok és 1 szell. fogyatékosok intézete.

⁴ 14 siketn., 6 vakok, 2 szell. fogy. int. és 1 beszédhib. tanf.

legnagyobbjaként tiszteljük. Azonban munkásságának súlypontja mégis az ügynek benső fejlesztésére esett s személye elsősorban itt emelkedett ki egész nagyságával.

Már mint tanár is kivált nagy szorgalmával és önálló eredetiségevel, mint fiatal igazgató pedig mesterként járta a tantermeket s fáradszomjasan irányított, oktatott és buzdított. Kétségtelen, hogy már itteni munkássága idején is fel-felcsillámlottak benne a később megalkotott tantervben lefektetett aranyigazságok. Közvetlenül látta és tapasztalta, hogy a magyar siketnéma-oktatás eladdig egyöntetű terv nélkül dolgozott s nagyon bizonytalanul camogott a teljesen német járszalagon. Tanterv, tantárgyak, órabeosztás és tanítási eljárás, mind a németországi példát vette alapul s a tanárképzés anyaga is a kiválóbb német szakemberek műveinek fordításából merült ki. B. S. magyar lelke megérezte, hogy ami jó lehet a német temperamentumnak, az nem feltétlenül jó a magyar gyermeknek s amikor feléje fordult a bizalom és a magyar gyógypedagógiának intézése, irányítása rábízott, nagyszerű szaktudással és rátermett zsenialitással építette ki a magyar siketnéma-oktatás és gyógypedagógia hazai szellőtől éledő és erősödő végvárát.

Ama naptól kezdve, hogy B. S. a szaktanács előadója lett, öt éven át állandó lázas munka folyt abban; egy-egy havi ülésen 30—40 tárgyat tárgyaltak le s a termékenyítő eszméknek olyan áradata valószínűsíthető, melyek nyomán a magyar siketnéma-oktatás addig szánatlan mezőiben kalászbá szökkentek az elvetett magvak és üdvös reformok egész sorozatának életbeléptetésével az egész vonalon felvirágzott a magyar gyógypedagógia. A szaktanács szervezeti kiépítése, az intézetek és felügyelő-bizottságok új szervezetének megalkotása, a tanárképzés egységesítése, a tanárképző tananyagának újboli és újboli átdolgozása, a hitoktatói szakvizsgák megszervezése, népszerű útmutatók kiadása, az osztályok létszámának szabályozása, az internátus és externátus kérdésének megvitatása, a kötelező óraszám és különórák szabályozása, az értesítők és végbizonyítványok kérdésének rendezése, pályázat kiírása tan- és vezérkönyvekre, az elvi jelentőségű miniszteri rendeletek összegyűjtése és kiadása stb. stb. már magában is olyan munka volt, amely a szaktanácsot bőségesen és értékesen foglalkoztatta, — azonban a szaktanács működésének gerincét mégis a fentebb említett nagyarányú intézettefejlesztő és az új tantervek adták meg. Teljesen átdolgoztatott a vakok intézetének tanterve, tantervet kaptak a szellemi fogyatékosok intézményei is és egészen új egységes tanterv készült a siketnémák iskolái számára, amellyel a külföldet is megelőztük.

A siketnémák intézete tantervének elkészítésével országos pályázat eredményeként kapott B. S. megbízást; míg a többiek semmiképpen sem tudták magukat a németek nyelvi és szemléltető oktatása béklyóitól függetleníteni, B. S. olyan nagyszabású koncepciót vitt munkájába, amely eredetiségével új csapásokat jelölt meg a már-már zsákutcába jutott siketnéma-oktatás számára. Két év alatt készült el a tanterv,

melynek kiejtési és beszédtanítási része teljesen Borbély Sándor munkája volt.⁵⁾ A tanterv alapfeltételei, hogy „a néma gyermek elsősorban azt a kifejezési formát sajátítsa el, amellyel az érzékű és normális képességű gyermek az iskolába lépésekor rendelkezik“, „a siketnémák iskoláinak olyan nyelvoktatást kell végezniök, amelyet a családi iskola nyújt neveltjeinek“, „a beszédtanításnál nem a nyelvtani alakok vétetnek irányadóul, hanem a gyermeki lélek megnyilatkozási köre“; majd tovább: a „gyermek kifejezésre jutni akaró érzelm és gondolatvilágát ellesni s ennek a nyelvtani kifejezések fokozatosságát szem előtt tartva, a gyakorlati beszédnek megfelelő szöveget adni — ez az, amiben a kifejezési formára vonatkozó alaptételünket általában kifejezzük“, „a nyelvalakok tanmenetét nem a tárgyak, vagy szenélyek önkényes csoportosítása, sem a nyelvtan sorrendje állapítja meg, hanem mindig a beszélni akaró siketnéma énjé, az ő érzés és gondolatvilága, amely kifejezésre kíván jutni“, azonban „a nyelvalaktan ismeretére azon elvnel fogva van szükség, hogy a hallás hiánya folytán kevesebbszer ismétlődő kifejezéseket a nyelvalakokban rejlő törvényszerűsége való eszméléssel az agy is könnyebben megjegyezze és a szem is segítsen azt megtartani“.

Amint ezekből látjuk, B. S. teljesen szakított az addig ismert és követett nehézkes, a gyermek énjét, gondolatát és érzésvilágát lenyűgöző eljárásokkal és új irányzatot, új stílust, szabad levegőt, mozgást és életet vitt be a némák tanításának műhelyébe. E tantervnel eredetibbet és különbet sem előtte, sem azóta nem alkotott senki, halhatatlanul él benne B. S. egész egyénisége s megnyilvánul benne a legkiválóbb szakembernek és a hivatott pedagógusnak a zsenialitása. És emellett magyar szellő árad egész elgondolásából s magyar érzés, magyar szív és lélek sugárzik minden mondatából.

A tantervben megnyilatkozó szabadabb s új szellem a szakemberek nagy részében őszinte lelkesedést váltott ki, sokan azonban nem tudtak felemelkedni abból a megkötöttségből, a tárgyhoz kötött nehézkes módszertől, amely mindenfelé és nálunk is uralkodott. Ugy látszik, hogy a felettes hatóság is gondolkodóba esett, mert lefordíttatván azt németre, a német szakférfiak véleményét is kérte. Azonban ott általános volt a hallgatás, míg nem közvetlen felkérésre Hoffmann Hugó az *Orgán* 1902. évi 7. és 8. számában nyilatkozott, részben elismerően, részben megértetlenül.⁶⁾ Nyilatkozott még az *Orgán* 1903. évi 2. számában M. Schneider is, aki a magyar tantervben egyik cikkében kifejezésre juttatott elveinek az érvényrejutását vélte látni.

⁵ Az 1901. évi kiadásu tanterv; az 1907. évi kiadásu tanterv már Borbély elgondolásának rovására némileg módosult.

⁶ Hogyan is lehetett nevezettől megértést várni, amikor közvetlenül azt megelőzően kiadott könyvében a német siketnéma-intézetek tantervéről írván, II. osztályban a következő tantárgyakat kívánja beállítani: Szemléleti okt. (3 ó), Nyelvalak gyakorlatok (3 ó), Szabad beszélgetés (2 ó), Olvasás (2 ó), Kiejtés (2 ó).

Válaszként erre a cikke írja a különben igen konzervatív Taritszky „Az a megbecsülhetetlen tény reánk nézve, hogy míg ezen életrevaló idea németországi apostolai annak csak a népszerűsítésénél tartanak, mi, a siketnéma-oktatásügy magyar munkásai már 2 év óta valósítjuk meg azt a gyakorlatban és pedig nem szórványosan, hanem az egész vonalon egyöntetűen.⁷⁾

Amit B. S. a beszédtanítást illetőleg a tantervben mint kívánalmat állít fel, azt 1911-ben megjelent „Vezérkönyv a siketnémák beszédtanításához“ c. két kötetes művében mutatja be gyakorlatilag keresztülvive részletesen kidolgozott mintaleckékben.

Tantervünk és a vezérkönyvekben lefektetett elvek igazi értékmérője azonban az a 31 esztendő, amelynek folyamán intézeteinkben a tanítás eredménye folyton fokozódott s önálló utakon haladván is mindig magas színvonalon maradt. És hogy mennyire igazunk volt, amikor azt állítottuk, hogy e nagyszerű alkotással évtizedekkel előztük meg a külföldet, igazolja, hogy a nyugati államokban most készülő tantervek irányelvei mind a mi tantervünkből kisugárzó szellemben állapítottak meg⁸⁾ s szaklapjaik is mindenfelé mint új csapásokon haladókat ünneplik azokat, akik ebben a szellemben dolgoznak.

Mi pedig már a revíziónál tartunk. 31 év alatt sok minden megváltozott s tantervünk nagyszerű elgondolásán és jóságán nem változtat az a körülmény, hogy a revízió szükségessége felmerült. Ezt B. S. maga is elismerte, hangoztatta és a revízió munkájában maga is tevékenyen közreműködött. Új tantervünk alapelvei és irányeszméi változatlanul megmaradnak és szellemében is ugyanaz marad, azonban figyelemmel a 31 esztendő folyamán beállott változásokra és fejlődésre, gondos áldolgozásban és értékes anyaggal bővítve készült el mint olyan alkotás, amelynek fénye ismét évtizedekre fogja a magyar siketnéma-oktatást bevilágítani.⁹⁾ Ha így lesz — én hiszem, hogy így lesz — ez is elsősorban és főként B. S. istenáldotta tehetségét fogja dicsérni.

B. S. munkásságát méltatván, fel kell említenünk kiváló igazgatói működését, a váci intézet 100 éves jubileumának nagyszerű megrendezését, az Emlékkönyv kiadását, Cházár András és I. Ferenc szobrának elkészíttetését, Cházár András könyvtárának megszerzését, a Cházár ünnepek megrendezését és a Cházár serleg elkészíttetését, a siketnéma-muzeum létesíttetését, többszöri külföldi tanulmányútjait, a tanárképzés tekintetében kifejtett kiváló működését, szaktanácsai tag minőségben kifejtett tevékenységét és mindig döntő súlyú hozzászólásait, a siketnémák és vakok tanárai egyesületének elnöki tisztében való odaadó lelkes munkásságát, sok-sok lángoló s mindig lelkesítő és buzdító szónokla-

⁷ Gyógypedagógiai Szemle 1903. évf. 3. sz.

⁸ A németországi új tanterv irányeszméit l. a. Blätter für Taubstummenbildung 1930. évf. 5. számában.

⁹ Erről, valamint a tantervet készítő testület értékes előmunkálatairól majd az új tanterv elkészülte után számolunk be részletesen.

tát és felette értékes irodalmi működését.¹⁰⁾ (Lásd bővebben: Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1925. évf. 1—3. sz.)

E helyt csak röviden említjük meg, hogy B. S. a magyar nyelvészet és etnografia terén is oly nagy kvalitásokkal és olyan kiváló tudással rendelkezett, amely e téren is tiszteltté és naggyá tette nevét. És végül tanuságot teszünk arról is, hogy társadalmi és hazafias működése ugyancsak kiválóan sikeres volt s ebbeli munkásságát is több felette értékes alkotás dicséri.

B. S.-t többen a magyar Heinickének nevezik, mások Hillel hasonlítják össze, majd második Cházár Andrásként emlegetik s Schwarzer és Fekete működésével is párhuzamba állítják; az ő működése valóban mutat is mindenikével bizonyos hasonlóságot, azonban munkássága mindnyájánál átfogóbb, tervszerűbb, kihatásaiban eredményesebb és mindenekfölött eredetibb, egyénibb: ő Borbély Sándor volt.

Valóban könyvet lehetne és kellene írni, hogyha B. S. életének minden közérdekű mozzanatáról, szinte élte utolsó percéig duzzadó tevékenységéről részletesen be akarnánk számolni. Azonban a már elmondottakból is kialakul egy valóban nagy egyéniségnek, a magyar siketnéma-oktatás és gyógypedagógia legnagyobb alakjának a képe. Ideál nélkül nincsen haladás. Felejtsük kicsinyes emberi gyarlóságait s csak azt nézzük és lássuk, ami benne nagy volt s állítsuk oda ezt a megbecsülhetetlen értékünket a magyar siketnéma-oktatás és gyógypedagógia oltárára: legyen ő mintaképünk s a felnövő új tanárnemzedéknek minden időkre szóló ideálja.

Klug Péter

Utánozták-e külföldön egységes gyógypedagógiai tanárképzésünket?

Irtta Kirschenheuter Ferenc

Magyarországon 1900 előtt külön képezték a vakok, külön a siketnémák és külön a gyönggeelműjük tanárait. 1900-ban azonban egy közös tanárképzőn egyesítették és egyben egységesítették is a háromféle képzést, úgyhogy, akik azóta e pályák valamelyikére léptek, azokat egyidejűleg képezték és képesítették úgy a vakok, mind a siketnémák, mindpedig a gyönggeelműjük oktatására. Így született meg a fogyatékos

¹⁰ Önálló munkái: Utí karcolatok. — Azonos és rokonalakú szók. — Nyelvünk védelme. — Aranyosszéki népszokások. — A siketnémák intézeteinek egységes tanterve. — Beszédtanítási vezérkönyv a siketnémák intézetei részére. — Emlékkönyv; a siketnémaoktatásnak és a váci kir. orsz. intézetnek 100 éves története. — Ige és névragozási táblák. — Nyelvragozási füzetek. — Siketnémák Abc. könyve. — Szerkesztette 1901-től 1918-ig a Siketnémák Közlönyét és 1911-től 1918-ig a Siketnémák képe-
slapját, továbbá mint társszerkesztő a Siketnémák Könyvtárát.

érzékűek, értelműek és erkölcsűek oktatását összefogó gyógypedagógiai tanárképzés. Mint ilyen az első a világon. *Náray-Szabó Sándor* volt az apja, *Borbély Sándor* a bábája.*

Ez az egyesítés és egységesítés az eladdig békességben egymással együtt munkálkodó, egymás dolgába bele nem avatkozó gyógypedagógusokat nem hogy közelebb hozta volna egymáshoz, ellenkezően, két táborba verte. Az egyik, a vakokat és gyöngélműveket oktatók tábora, ha a megoldás módját illetően nem is, de elvben híve volt az egységesítésnek. A másik meg, a túlon-túl népesebb, a siketnémák tanárainak tábora ellenezte és közel másfél évtizeden át, egészen a háborúig támadta ezt a közösséget, követelvén az egyesítés és egységesítés megszüntetését, a szétválasztást.

De eredménytelenül.

A külföld szerepe a régebbi multban

Náray-Szabó Sándor, a közoktatásügyi minisztérium gyógypedagógiai ügyosztályának akkori főnöke utazásai folyamán nem mulasztotta el ismertetni a külföldi szakkörökben művét, az egységesített képzést, sőt ismertette azt a külföldi szaksajtóban is. Gyógypedagógusaink vele-tartó kisebb táborában pedig bizakodva hitték és mint az egységesítést leghatásosabban igazoló érvet remélve várták, hogy a magyar tanárképzést külföldön is majdan hamarosan utánozzák. Szóbeszédben, gyülekezéseken nem egyszer hangoztatták ezt akkoriban a kisebbség emberei s hangot kapott ez a bizakodás szaksajtónkban is. E sorok írója is, mint e tábornak egyik katonája, azt írta a Vakok Ügye 1905. évi 3. számában „Visszhang” cím alatt, hogy „egységes tanárképzés nincs az egész világon, ez magyar alkotás, mely hódítani fog nyugaton is.”

De nem hódított.

Külföldi útjainkon akadunk ugyan tekintélyes egyénekre is, akik elvben helyeselték a többirányú képzést, így helyeselte azt *Mell Sándor*, a vakok bécsi császári és királyi intézetének igazgatója is, de ha arra terelődött a szó, hogy az ő országukban is meg kellene valósítani, akkor az akadályok előtt az elvek mindig elhalványodtak. Így volt ez az egységesítés utáni első években.

Később, az 1910 utáni utazásaink folyamán meg aztán azt kellett tapasztalnunk, hogy a magyar egységesítést — legalább a vakok ügye terén — az emberek elfelejtették. Ahol emlékeztek is rá, sehol sem foglalkoztak vele behatóbban.

A gyöngélműveket oktató kartársaink ugyan még később is, hol innen

* Az egységes gyógypedagógiai tanárképzés keletkezését lásd folyóiratunk 1930. évi 254. lapján *Kirschenheuter Ferenc* „A gyógypedagógiai tanárképzés javítása” című értekezésében.

hol onnan hoztak híreket, hogy külföldön nagyon melegen érdeklődnek a magyarországi tanárképzés iránt, hogy nagyszerűnek mondják, hogy itt is, ott is tervezik az utánzását, de határozottat megtudni nem lehetett. Megfogható valami pedig ezirányban külföldön semmi se történt egészen 1922-ig.

A külföld szerepe a közelmúltban

Ekkor, 1922-ben a Magyar Gyógypedagógia 32. lapján azt írta, hogy a varsói közoktatásügyi minisztérium 1921 novemberében szaktanácsunktól gyógypedagógiai intézeteink szervezetéről és tanárképzőnkől tájékoztatást kért.

Ugyanez a folyóiratunk aztán 1924. évi 125. lapján „Gyógypedagógia Lengyelországban“ cím alatt a Szkola Specjalna, a lengyel gyógypedagógiai szakfolyóirat nyomán ismertette az újonnan szervezett lengyelországi gyógypedagógiai tanárképzést. Eszerint Varsóban 1922-ben egy „állami speciálpedagógiai intézet“ létesült, mely siketnéma, vak, értelmileg és erkölcsileg fogyatékos gyermekek oktatására képez szakembereket. Föl-sorolta az ismertetés a tanfolyamok és az egyes szakok tárgyait is, de közléseiből nem lehetett megállapítani, hogy általános, azaz valamennyi szakra kiterjedő egységes képzést nyújt-e az intézet, vagy egyes szakokra képi hallgatóit.

Később, 1926-ban a Magyar Gyógypedagógia 205. lapján „Gyógypedagógia Olaszországban“ cím alatt meg ezt olvastuk: „Az 1923. évi december hó 31-éről kelt törvény az olasz gyógypedagógusok egységes képzéséről intézkedik.“

A húszas évek derekán, azokban az években olvastuk ezeket és figyeltük a mi kis világunkra tett hatásukat, amikor magyar földön, a Magyar Gyógypedagógiai Társaság levegőjében kitermelődött az úgynevezett „gyógypedagógiai irányzat“, meg az úgynevezett „gyógypedagógiai gondolkodás“ fogalma, eszmeköre. Meglehetősen szűkre szabták ezt a kört.

A gyógypedagógia fogalma tartalmilag nagyon rugalmassá vált. Kiterjedhetett a nyomorékok s a tébolyodottak ügyeire is, de összezsongorodhatott egyedül a gyógypedagógiai tanárképzőre is. Ekkoriban hallottunk először a „magyar gyógypedagógia szervezetéről“. Igen, a pedagógia szervezetéről. S nem mertünk kérdezősködni, hogyhát a pedagógiának is van, azaz hogy lehet szervezete? Illet, s a Magyar Gyógypedagógiai Társaság meg a tanárképző főiskola hatókörében azóta is illik, sőt kell tudni, hogy a magyar gyógypedagógia és a magyar gyógypedagógiai tanárképzés azonosítható fogalmak. Minthogy pedig a tanárképzésnek van, tehát akkor a gyógypedagógiának is van szervezete. S aki nem híve ennek a szervezetnek, a mereven egységes tanárképzésnek, az „nem gyógypedagógiai gondolkodású,“ illetve az „távol tartja magát a gyógypedagógiai gondolkodástól,“ avagy még másképp: az „nem híve a gyógypedagógiai irányzatnak.“

Lehet valaki bármilyen nagy tudósa, mestere a gyógypedagógia valamely szakának, avagy külön-külön akár valamennyinek is, ha nem tudja és nem hirdeti, hogy ezek a szakok egyek és elválaszthatatlanok, hogy ezek a szakok annyira összefüggnek, hogy egymás támogatása nélkül szilárdan meg sem állhatnak, hogy valamennyinek az egymáson való együtt-ható segítsége nélkül egynek se lehet a mélyére hatolni, ha valaki nem úgy tudja, mint *Tóth Zoltán dr.* mondja (lásd a Magyar Gyógypedagógia 1932. évi 36. lapján), hogy „egységes gyógyító nevelői irányzat nélkül nem lehet eredményes munkát végezni,“ aki nem tekinti a gyógypedagógiai szakokat kerek tudományos egységnek: az nem gyógypedagógiai gondolkodású.

Ennek a gyógypedagógiai gondolkodásnak a kristályosodása idejében érkezett az egyesített lengyel tanárképzés főntebb említett híre. És minthogy senki sem ismerte közelebbről, mindenki elhitte, amit híreszteltek róla, sőt maga is terjesztette, hogy a lengyel tanárképzés is nemcsak egyesített, hanem épúgy, mint a magyar, egységes is és mint ilyent mindenfelé a magyar gyógypedagógiai tanárképzés, illetve az akkoriban fejlődő szójárás szerint: a „magyar gyógypedagógia“ utánzásaként és annak diadalaként könyvelték el.

De nemcsak elkönyvelték. Mindazok, akik hívei voltak az egységes képzésnek és természetesen leginkább azok, akiket személyes érdekeik fűztek az egységes képzésre szervezett tanárképzőnkhez, ezentúl már sohasem mulasztották el, valahányszor alkalom kínálkozott rá, hangoztatni és színezní ezt a diadalt. S mintha napja virradt volna a magyar gyógypedagógiának, mintha egyre több irányban gyűjtánának a sugarai, nem olvastuk ugyan, de szóbeszédéből, gyűlekezéseken, értekezleteken éveken át egymásután vettük hírül, hogy nemcsak Lengyelországban, hanem itt is, ott is, Svájcban is, Romániában is Csehszlovákiában is, Olaszországban is megszervezték az egységes tanárképzést.

Valljuk meg, annak is, aki nem volt híve az egységes tanárképzésnek, jóleső érzés volt tudni, hogy ime, a művelődés terén, bármily szerény területén is, mi magyarok vezetünk, bennünket követnek a haladni akaró nemzetek. És ezt a tudásunkat, éveken át őriztük, ápoltuk egészen a húszas évek végéig.

Nézzük közelebbről is, hogyan, milyennek láttatták, ismertették velünk a külföldek bennünket utánzó törekvéseit?

A külföld a szakosítás vitájában

Az 1929. év vége felé *Ereos Borbély Sándor* „Tanárképzésünk szervezete“ címen értekezvén (l. a Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1929. évi 181. lapján), azt kívánta, hogy Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolánkon a mostani hármasirányú képzés oldassék föl szakjaira olyformán, hogy a négyéves képzés folyamán a tanárjelöltek általános,

azaz egységes képzése az első, esetleg a második év végén szűnjék meg, s azontúl a tanárképző minden egyes hallgatója képeztessek csak egy-egy szakra, kiki arra a szakra, melyet maga választ.

A nem először felvetődött kívánalmat * a Siketnémák és Vakok Tanárainak Orsz. Egyesületében annyira időszerűnek és fontosnak találták, hogy az egyesület elnöke, *Herodek Károly* vitatárgyul tűzte ki s 1930 január 18-án egy rendkívül népes szakülés meg is vitatta. Az előadó *Völker József* volt s a gyülekezet nagy többsége az előadóval együtt *Borbély* javaslata, a szakosítás mellett foglalt állást.

Az ellenző kisebbségnek *Tóth Zoltán dr.*, a tanárképző főiskola igazgatója volt a vezérszónoka. Egész beszédét azzal festette alá, hogy az egységes képzés jogosultságát, sőt szükségességét külföldön is elismerik, hogy ezen a téren Magyarország vezet, hogy mártöbb országban követték példánkat s egységesen képzik a fogyatékosok oktatóit, hogy nincs messze az idő, amikor *Náray-Szabó Sándornak* ez a nálunk évtizedek óta élővalóság gondolata a nagy nyugati államokban is testet ölt, és végül nagyon lendületes beszédét azzal fejezte be, hogy „most is egy hatvan gépírásos oldalra terjedő, külföldről érkezett beadvány fekszik a miniszter asztalán, mely írás szintén a magyar gyógypedagógia (értsd a gyógypedagógiai tanárképző főiskola) szervezetével foglalkozik.” Hogy pontosabban mi volt ebben az írásban, melyik országból származott s miért került közoktatásügyi miniszterünk asztalára, arról a szónok határozottan nem nyilatkozott, de úgy kellett értenünk, hogy ez az írás is az egységes tanárképzés mintáulvételét célozza.

Ezután a vita után előrelátható volt, hogy tanárképzőnk szakosításának az ügye egyhamar nem jut dűlőre. Nem, már csak azért sem, mert Magyarországon általában, de a nevelésoktatás terén különösen igen nagy, döntő tekintély a külföld, különösen a nyugati országok véleménye. Márpedig a kisebbség erre a döntő tekintélyre hivatkozott, hozzá még olyan formában, hogy a külföld nemcsak helyesli a magyar úttörést, de azt mintául véve, követi, illetve követni is készül. És valóban a többségnek is el kellett ismernie, ebben az esethen súlyos érv a külföldnek részben már intézményes szervezéssel kifejezett, tehát tettekkel is bennünket másoló állásfoglalása. Nagyra kellett azt tartanunk nemzeti műveltségünk értékelése, más országok és népek előtti elismertetése szempontjából is.

Ámde fölmerült a gondolat: való alapon nyugosznak-e a kisebbségnek a külföldre való hivatkozásai, nincsenek-e itt tévedések, nem

* A szakosítás gondolatát *Ákos István* vetette föl először 1908 január 5-én a Ferenc József-renddel kitüntetett *Berkes Jánost* ünneplő díszes és népes vacsorán mondott beszédében *Náray-Szabó Sándor* és az akkori gyógypedagógusvilág valamennyi számottevő tényezőjének jelenlétében. Szaksajtóinkban a háború előtt még *Szobolovszky István* (Magyar Siketnéma-Oktatás, 1910. 76. l.) *Ákos István* (Magyar Gyógypedagógia, 1914. 32. l.) *Medgyesi János* (Magyar Gyógypedagógia, 1914. 101. l.) és *Lett József* (Magyar Gyógypedagógia, 1914. 165. l.) javasolták a szakosítást.

működik-e túlfűtött képzelet, nem a túltengő nemzeti hiúság láttatja-e a helyzetet olyannak, amilyenek festik?

Hogy tisztán lássunk, még 1930. október havában kérdéseket intéztünk elsősorban a vita idejében leginkább emlegetett államok, Lengyelország, Románia, Olaszország, Csehszlovákia és Svájc, azután még a műveltségben vezető néhány állam, Német-, Francia- és Angolország illetékes tényezőihez. Adatokat kértünk tőlük a gyógypedagógiai tanárokat képző intézményeikre vonatkozóan azzal a céllal, hogy válaszaikat a helyzet tisztázása végett majd a Siketnémák és Vakok Oktatásügye lapjain közöljük.

A válaszok minden oldalról meg is érkeztek. De közlésüket mindmáig halasztottuk. Halasztottuk, mert a gyógypedagógia, de különösen annak a tanárképzése olyan anyag, melyről ha írunk, minden szóhoz a viszonyok s a szomszédos munkaterületeken időnként származó törekvések, hangulatok szinte végtelen olyan velejárói kapcsolódnak, melyek csak a mi közösségünk életének, történetének tüzetes ismeretén át vehetők észre, érthetők meg és amelyeket mindig éber figyelemmel kell kísérnie, gonddal kell mérlegelnie annak, aki erről az anyagról írni akarván, tollat vesz kezébe. Az az idő, a most tárgyalt vitát követő idő, háttérében a négyévfolyamú mivoltában akkor még fiatal tanárképzőnkkel, nem volt alkalmas sem a tanárképzés múltjának, fejlődésének, sem színvonalának, sem a külföldi hasonlócéltú intézményekkel való egybevetésének tárgyalására.*

A külföld szaksajtónk megvilágításában

Igy történt, hogy a magyar tanárképzésnek külföldön tett hatása továbbra is homályban maradt s ezt a homályt még inkább terjesztették az ezután származott nyilvános előadások és sajtóközlések.

Lássunk ezekből néhányat:

A Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1930. évi 218. lapján *Sturm József* „A lengyel Speciálpedagógiai Állami Intézet” cím alatt ismertetvén ennek az intézetnek a keletkezését, ezeket írja: „1922-ben a Speciálpedagógiai Szeminárium — alighanem a mi példánkra — egyesül a Fonetikai Intézettel s ettől kezdve Speciálpedagógiai Állami Intézet néven a fogyatékoságok minden ágazatára képez ki szakembereket. Az első hónapban az összes hallgatók informálódnak mind a négy szakról, majd szakmát választanak és ettől kezdve csak a választott szakmában nyernek kiképzést.”

*

Merész (Michels) Fülöp 1930. októberében többedmagával résztvevett a Gesellschaft für Heilpädagogik Kölnben rendezett ötödik nagygyűlésén és erről, valamint a vele kapcsolatos élményeiről a Magyar Gyógypedagógiai Társaságnak még ugyanabban a hónapban tartott nagygyűlésén adott számot. Előadásának szövszerinti szö-

* Ezért maradt el „A gyógypedagógiai tanárképzés javítása” és az „Avatás-e a tanárvatás?” című 1930. végén folyóiratunkban megkezdett cikksorozatok további közlése, valamint tanárképző főiskolánk igazgatóságának helyeslésével *Bernáth István dr.* egy ugyancsak az avatás ügyét tárgyaló cikkének közlése is. (Szerk.)

vegéből (I. Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1930. évi 281. I. és Magyar Gyógypedagógia 1931. évi 11. és 68. I.) vesszük az alábbi idézeteket:

„Mi magyarok csak a hollandusokkal és olaszokkal köthettünk ismeret-éget és pedig a nevezettek iniciatívájára, akiket az a vágy hatott át, hogy országuk gyógypedagógiáját magyar mintára átszervezzék. Az ismerkedési estén mi magyarok váltunk a figyelem központjává. Engem *Fuchs Arnold*, a berlini gyógypedagógiai tanárok egyesületének elnöke kötött le és csodákat mesélt a magyarországi gyógypedagógiáról amelyet a „Hilfsschule“ és a „Levana“ szaklapokban megjelent ismertetések révén vélt ismerni. (Ezekben jelent meg ugyanis tanárképző főiskolánk szervezeti szabályzata német nyelven 1929 végén. Szerk.) Azután panaszkodásba csapott át, hogy a német gyógypedagógiai tanárképzés ügye a siketnémák és vakok tanárainak ellenállása és tradíciókon nyugvó speciális tanárképzőjük fönnállása miatt még sokáig nem jut a magyar gyógypedagógiai tanárképzéshez hasonló megoldáshoz. *Fuchs* szerint azonban már mutatkoznak jelek, hogy a szűkkeretű tradicionális képzés mindnagyobb elégedetlenséget kelt s örömmel állapítja meg, hogy a siketek és vakok tanárainak fiatalsága, elitje már gyógypedagógiai gondolkodású.“

„Az elnök üdvözlő szavaiban különösen kiemelte Magyarországnak a gyógypedagógia terén kifejtett vezető szerepét.“

„*Dr. Coerper* elnök kifejtette azt a kívánságát, hogy bárcsak a német intézmény is követné Magyarországot példáját minél előbb, melynek gyógypedagógiája már régen példaképen ismert egész Európaszerte.“

„Hogy a magyar gyógypedagógia jelen fejlettségeért, de különösen a minden országban mintaszerűnek és utánzandónak ismert gyógypedagógiai tanárképző főiskolánk jelen formájáért osztatlan irigységet kelthettünk, az . . . minisztériumunk érdeme.“

*

A Magyar Gyógypedagógia 1931. évi 93. lapján *Éltes Mátyás* „Siketnémák és Vakok Oktatásügye“ cím alatt egyebek között a következőket írja: „Nemcsak Lengyelországban és Romániában van egységes gyógypedagógiai tanárképzés, hanem Svajcban is, és pedig hasonló egységes elgondolással, mint nálunk.“

*

A Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1932. évi 1. lapján „Tanulmányúti beszámoló“ cím alatt *Istenes Károly* megismétli *Sturm Józsefnek* a lengyel speciálpedagógiai állami intézetről ímént idézett megállapításait s hozzáteszi: „Hogy minket utánoztak (a lengyelek) a képzés szervezetének megalkotásánál, az kétségtelen, hisz *Wawozynovszky Mihály* lengyel kartársunk 1924-ben azért járt itt Pesten, hogy megismerje a mi tanárképzőnk szervezetét.“

*

A Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1932. évi 99. lapján *Istenes* emez írásával kapcsolatban *Tóth Zoltán dr.* megállapítja, hogy *Wawozynovszkyt*, a lengyel tanárképző tanárát s országgyűlési képviselőt 1924-ben nem tanárképzőnk, hanem a többi gyógypedagógiai intézetünk tanulmányozása hozta Budapestre. Tanárképzőnk szervezetéről csak itt értesült. „Ők (a lengyelek) már azelőtt pár évvel svájci mintára csinálták meg tanárképzésüket s végtelenül sajnálta (*Wawozynovszky*), hogy a mienket nem ismerte.“

1932 tavaszán a varsói tanárképző igazgatója, *Grzegorzewska Mária dr.* jött Budapestre *Wawozynovszkyval*, hogy a „főiskolánk szervezetével kapcsolatos tudományos gondolatokat itt megismerje,“ meg azért, mert „jelenlegi európai körútja alkalmával külföldön is fölhívták figyelmét tanárképzőnk kiváló szervezetére.“ A lengyel kartársak aztán meg is kapták és „lelkesedéssel fogadták a fölvilágosításokat s azon óhajuknak adtak kifejezést, hogy bárcsak náluk is ilyen módon lehetne megvalósítani a gyógypedagógiai tanárképzést. Kijelentette végül a két lengyel kartárs, hogy a tanárképzésünkre vonatkozó véleményüket bármikor hajlandók szaklapunkban is közzétenni. Ugyátszik — végzi *Tóth dr.* — hogy látogatásaikkal és

tanulmányozásaikkal mégis csak kifejezést adtak a lengyel kartársak annak a törekvésüknek, hogy a magyar példát követni szeretnék.“

*

A Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1932. évi 201. lapján *Sturm József* „Még egyszer a lengyelek tanárképzéséről“ címen vonatkozással *Tóth dr.* előbb vázolt cikkére elmondja, hogy adatait magának *Grzegorzewska dr.-nak* a Szkola Specjalnabban közölt cikkéből vette és hűen adta. Mint saját gondolatát csak azt jegyezte meg, hogy a varsói speciálpedagógiai intézet alighanem a mi tanárképzőnk példájára alakult. A magyar gyógypedagógiai tanárképzés szervezetét egy időben nagyon ismertették külföldön, „de nem bizonyult jó kiviteli cikknek, mert csak a kis Svájc és előnyösen módosított formában Lengyelország kapott rajta.“ Több rokonvonást talál a magyar és a lengyel, mint a magyar és a félig az egyetemre terelt svájci képzés között, azért tételezi föl, hogy a lengyelek a szervezésnél közvetlen a mienkre voltak figyelemmel. „Ha a lengyelek mégis egyedül és kizárólag a svájciakat utánózták volna, akkor másodkézből kapták a nem nagyon szerencsés ötletet.“

Mit tudtunk tehát eddig egységes tanárképzésünk külföldi megítéléséről, utánzásáról?

A bevezető sorainktól idáig elmondottak alapján foglaljuk most már össze, hogy mit állapítottak meg az évek folyamán a nyilvános előadások és sajtóközlések. A következőket:

1. Az egységes képzés jogosultságát, szükségességét külföldön is elismerik. E tekintetben Magyarországé a vezetőszerp, melynek tanárképzése Európaszerte példaképm szolgál, amelyet csodálnak, amelyért osztatlanul írgyelnek bennünket. Már több országban utánózták a magyar képzést, egyes országokban tervezik a magyar mintára való átszervezést, másokban meg mint utánzandót dícsérik s erős a vágy bennük, hogy utánózzák.

2. Eddig Lengyelországban, Romániában, Svájcban, Cseh-Szlovákiában van egységes képzés, Olaszországban meg törvény rendelte el.

3. Lengyelországban vagy közvetlenül, vagy közvetve a magyart utánózó svájcin át általánosságban magyar mintára szervezték a tanárképzést azzal a különbséggel, hogy szakosították. A szakosítást azonban sajnálják s az az óhajuk, hogy a képzést teljesen magyar mintára szervezzék át.

Ime ezek mentek át nálunk a köztudatba a magyar gyógypedagógiai tanárképzésnek, illetve — mint gyakrabban halljuk — a magyar gyógypedagógiának külföldön előidézett hatásáról, megítéléséről, utánzásáról.

Mi a valóság külföldön?

Tanárképző főiskolánk négyévfolyamú mivoltában átélte már zsenge éveit, féltő aggodalomra ma már nincsen ok. Ezért és mert a külföldekre való hivatkozás újabban, mint a lengyelországi állapotokat vitató fönti idézeteink is mutatják, megint erőre kapott, nehogy az ekörüli kilengések továbbra is homályban, nyugtalanságban tartsanak bennünket gyógypedagógusokat, most már közreadjuk az érdekelt or-

szágok tanárképzéséről szóló említett adatainkat. Lássuk, mennyire fedik ezek a róluk elterjedt magyar köztudomást.

Lengyelországba, Romániába, Svájcba, Csehszlovákiába és Olaszországba, mint amely országokban a terjesztett és főntebb ismertetett hírek alapján egységes tanárképzést kellett föltételeznünk, magyarázó levél kíséretében a következő kérdéseket juttattuk el:

I. Az ottani egységes tanárképző intézmény elnevezése és vezetőjének neve.

II. Milyen képzettséggel veszik föl a jelölteket és hány évig tart a képzés?

III. Mely szakokra képez az intézmény?

IV. Egységes-e a képzés mindvégig, azaz minden egyes jelölt valamennyi szakban nyer-e képzést és képesítést?

V. Ha nem egységes a képzés valamennyi évfolyamon, mely évfolyammal kezdődően ágazódik szakokra?

VI. Melyek az egységes képzés s melyek az egyes szakok tárgyai?

VII. Mely tárgyakat hallgatják a jelöltek az egyetemen?

VIII. Mikor és miért egyesítették a képzést?

IX. Tudtak-e a szervezéskor a magyar gyógypedagógiai tanárképzésről s ha igen, mennyiben befolyásolta ennek szervezete az ottanit?

X. Hogyan vált be képzésük mostani szervezetében?

*

Az érkezett válaszok:

(Megjegyzendő, hogy mind a nyolc országba küldött kérdőíveinket az érdekelt intézmények igazgatói kivétel nélkül mind sajátkezűleg töltötték ki).

Lengyelország

Az adatokat a varsói tanárképző intézet igazgatója szolgáltatta Varsóban 1931 február 8-án.

I. A tanárképző intézet neve: Állami Gyógypedagógiai Intézet (Panstwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej), igazgatója: *Grzegorzewska Mária dr.*

II. A képzés időtartama két év; szakértekezéssel és képesítővizsgával végződik. A képzési idő rövid. Az évfolyamok számának emelését pénzügyi okok akadályozzák.

A fölvétel föltételei: elemi iskolai tanítói, vagy ennél magasabb pedagógiai képesítés és legkevesebb két évi gyakorlati működés.

III. Szakok: 1. siketnémák nevelésoktatása, 2. vakok nevelésoktatása, 3. gyöngelműjűek nevelésoktatása, 4. erkölcsileg fogyatékosok nevelésoktatása.

IV. Minden jelölt csak egy szakot végezhet.

V. A képzés mind a két évfolyamon szakok szerinti.

VI. Közös tárgyak (a tárgyak utáni első szám az elméleti tanulmányi idő első részének, a második szám pedig a második részének a heti óraszámát jelzi). 1. Bonctan élettan, iskolai egészségtan (2—0). — 2. A gyermek testi fejlődése (1—0). — 3. Emberméréstani vizsgálatok. (1—0). — 4. Pedagógiai lélektan (2—2). 5. Gyakorlatok a pedagógiai lélektan kísérleti [műhelyében (2—2). — 6. Általános lélekkörtan (2—2). — 7. A gyermek lélekkörtana (2—2). — 8. A tömegnevelés (2—2). — 9. A bennlakásos intézetek nevelési elvei (0—2). — 10. Beszédfejlődéstan, beszédzavarok és javításuk (0—2). — 11. Pedagógiai szemináriumi gyakorlatok (4—4). — 12. Torna, játék, sport (3—3). — 13. Kézügyesség és a kézügyességi oktatás módszere. (4—4). — 14. Iskolák és nevelőintézetek látogatása (1—1 nap).

A siketnémák nevelésoktatására képző szak tárgyai: 1. Hangtan (4—4). — 2. Módszertan (3—3). — 3. A nevelésoktatás története, szerveztan (0—2). — 4. Rajz és tanításának módszere (2—2). — 5. Tanítások látogatása és tanítás (12—12).

A vakok nevelésoktatására képző szak tárgyai: 1. A vakok lélektana (2—2). — 2. Módszertan (3—3). — 3. Történelem és szerveztan (0—2). — 4. Ének és oktatásának módszere (3—3). — 5. Tanítások látogatása, tanítás (12—12).

Az erkölcsileg fogyatékosok nevelésoktatására képző szak tárgyai: 1. A gyermekbíróságok (2—2). — 2. Az ifjúkori bűnözők neveléstana (3—3). — 3. Az erkölcsileg fogyatékosok ügyének szervezete (3—3). — 4. Rajz és tanításának módszere (2—2). — 5. Ének és tanításának módszere (3—3). — 6. Tanítások látogatása és nevelési gyakorlatok (10—10).

Az értelmileg fogyatékosok nevelésoktatására képző szak tárgyai: 1. Módszertan (3—3). — 2. Történelem és szerveztan (2—2). — 3. Rajz és tanításának módszere (2—2). — 4. Ének és tanításának módszere (3—3). — 5. Tanítások látogatása és tanítás (10—10).

VII. Egyetemi előadásokat a jelöltek nem hallgatnak.

VIII. A tanárképzést 1922-ben szerveztük. Azonnal, már a szervezéskor négy szakot és szakok szerinti képzést állapítottunk meg.

IX. Intézetünk szervezésekor már ismertük a budapesti tanárképző szervezetét, de már akkor azon az állásponton voltunk, hogy minden hallgató csak egy szakot végezzen.

X. (Hogy hogyan válik be képzésük jelenlegi szervezetében, erre *Grzegorzewski* nem válaszolt).

Románia

Az adatokat *Halarevici György*, a vakok kolozsvári állami intézete (Institutul de orbi al statului) igazgatója, a tanárképzés egyik előadó tanára szolgáltatta Kolozsváron 1930. évi november 23-án.

I. A minisztérium 1921-ben Kolozsváron egy egyetemi tanár vezetésével és az egyetem pedagógiai szemináriumához kapcsoltan főiskolai jellegű gyógypedagógia tanárképzést szerveztetett.

II. A képzés időtartama: három év.

Fölvételi feltételek: 1. Jeles néptanítói oklevél és legalább három évi gyakorlati működés, vagy 2. négy félév az egyetem bármely szakán és vizsga az általános pedagógiából, vagy 3. lelkészi, illetve középiskolai tanári képesítés. 4. Harmínckétévesnél nem magasabb életkor.

III. Szakok: 1. vakok-, 2. siketnémák-, 3. gyöngélméjűek-, 4. erkölcsileg fogyatékosok nevelésoktatása.

IV—V. A jelöltek első csoportját mind a négy szakra képeztük és képesítettük. Miután azonban tapasztalatból arra a meggyőződésre jutottunk, hogy mind a négy szak anyaga három év alatt el nem végezhető, a következő csoport jelöltjeit az első évben az általános, minden szakon szükséges tárgyak hallgatására köteleztük (kivéven a tanítások látogatását, a gyakorlati tanításokat és a különleges pedagógiát, illetve módszertant) és a képzés második évében már a következő két szakcsoport szerinti képzést rendszeresítettük: a) vakok és siketnémák ügye, b) gyöngélméjűek és erkölcsileg fogyatékosok ügye.

Minden jelöltnek joga, hogy a választott szakcsoportján belül az egyik szakot fő, a másikat mellékszakként válassza. Köteles azonban a csoport mind a két szakjának előadásait hallgatni, csak a záróvizsgánál jelentheti be, hogy melyik a fő és melyik a mellékszaka.

A hallgatók minden év végén vizsgáznak, a tanulmányok befejezésével államvizsgát tesznek és tanári oklevelet nyernek.

VI. A tanulmányok tárgyai a következők (az egységes képzés és a szakok tárgyait *Halarevici* nem különítette el): 1. Lélektan. 2. Pedagógia. 3. Elmekörtan és

a gyermeklélek kórtana. 4. Bonctan. 5. Élettan. 6. Gyermektan. 7. Társadalomtan és társadalomerkölctan. 8. Fül-, orr- és gégetan. 9. Hangtan. 10. A beszéd, beszédhibák és javításuk. 11. A vakok, siketnémák gyöngelműjük és erkölcsileg fogyatékosok oktatásának módszere, lélektana, nevelése, gyámolítása és ezek története. 12. Szemináriumi munkák. 13. Laboratóriumi munkák. 14. Tanítások látogatása és tanítások. 15. Egy idegen nyelv. 16. Román nyelv.

VII. A fogyatékos érzékűek, értelműek és erkölcsűek nevelés-oktatásának tárgyait kivéve, a többiek mind egyetemi tanárok adják elő az egyetemen.

VIII. (Hogy miért egységesítették kezdetben a képzést, erre válasz nincs. Hogy miért szakosították később, azt lásd a IV—V. pont alatt).

IX. A szervezéskor Kolozsváron ismerték a magyar gyógypedagógiai tanárképzést. Hogy mennyiben befolyásolta ez a szervezést, bár Bécsből leutazván résztvettem a szervező értekezleteken, nem tudom megállapítani. Aki erre felelni tudna, *Crainiceanu György dr.* kolozsvári egyetemi tanár s gyógypedagógiai szakfelügyelő, a szervezés vezetője, már nem él. Lehetséges, hogy ő 1920-ban a szervezéskor a magyarországi tanárképzésből vette át az egységes képzés eszméjét. Annyival inkább föltehető ez, mert Kolozsváron akkor még számos magyar gyógypedagógus működött kinek egységes képzettsége ismert volt s így erről *Crainiceanu* könnyen szerezhetett értesülést. A Magyarországon egységes képesítést nyert *Szépfasusi Ferenc dr.*-nak kinek szerepét a kérdőív fölitélezi, nem volt befolyása a szervezésre, ő csak két évvel a szervezés után érkezett Kolozsvárra.

X. A képzés szakosított formájában nálunk bevált.

Megjegyzések: Az a véleményem, hogy a magyarországi négyévfolyamú tanárképzőn az első két évben a tanulmányoknak valamennyi szakra ki kellene terjeszkedniök, az utolsó két évnek pedig csak a választott szakokra kellene képeznie a tanárjelölteket.

Bár Romániában a fogyatékosok képesített oktatóinak törvényes elnevezése és címe: gyógypedagógiai tanár (profesor medico-pedagogic) és az intézetek egységes elnevezése is: gyógypedagógiai intézetek, személyes véleményem az, hogy a „gyógypedagógia” és a „gyógypedagógus” elnevezések csak a gyöngelműjük ügye és az ezzel rokon ügyek munkaterületére vonatkoznak.

Fizetés tekintetében a 15 évnél kevesebb szolgálattal bíró gyógypedagógus tanáraink az ideiglenesen, a 15 éven fölüli szolgálattal bírók pedig a véglegesen alkalmazott középiskolai tanárokkal azonosak.

Svajc

Az adatokat a zürichi tanárképző intézmény szervezője és igazgatója szolgáltatta Zürichben 1930. évi november 15-én.

I. A tanárképző intézet neve: Gyógypedagógiai Szeminárium (Heilpädagogisches Seminar, Zürich), igazgatója *Hanselmann Henrik* bölcsészdoktor, a gyógypedagógia egyetemi magántanára.

II. A képzés egyévfolyamú. Az évfolyamok számának nagyon szükséges emelését az anyagi hiánya akadályozza.

III. Az intézet 1. vakok, 2. siketnémák, 3. gyöngelműjük, 4. hibásbeszédűek és 5. nehezen nevelhetők nevelés-oktatására képez.

IV—V. Az elméletiekben jelenleg minden egyes jelölt valamennyi szakban nyer képzést, a gyakorlatiakban pedig minden egyes jelölt egy félévén át az öt szak közül kettőben dolgozik; egyet ő maga választ, egyet pedig a szeminárium vezetője jelöl meg. A gyakorlatiakban tehát nem egységes a képzés. Egyelőre csak ilyen képzést nyújthatunk. Később, ha kétévfolyamú lesz szemináriumunk, a következőket fogom javasolni:

1. félév: Elméleti bevezetés mind az öt szakba.

2. és 3. félév: A jelöltek szakot választanak és úgy elméletileg, mind gyakorlatilag csak a választott szakban képeztetnek. A gyakorlati képzés szerintem csakis az érdekelt intézetekben, illetve iskolákban történhetik. E két félévben a jelöltek az érdekelt intézet, vagy iskola vezetőjének rendeltetnek alája és hetenkint egy napra a gyógypedagógiai szemináriumban gyűlnek össze szemináriumi gyakorlatokra, ahol minden egyes jelölt számot ad végzett heti munkájáról.

4. félév: Ismét együttes és egységes elméleti képzés valamennyi szakban az összes jelöltek számára. Megokolás: Az első félév elmélete csak a szakokban való tájékozódást, a megértést szolgálja, míg a negyediké a tanítási és nevelési eljárásokat ismerteti.

Összefoglalás:

a) Az összes szakokban a képzés feladatainak egy része együttes, közös tanulmányokkal oldható meg.

b) A vakok tanárává, siketnémák tanárává, gyöngelműjük tanárává, beszédgyógyító tanárrá, vagy nehezen nevelhetők (idegbajosak, pszichopáták, idegesek, elhanyagoltak) nevelőtanárává való különleges képzésnek szakonként elkülönítve kell történnie.

c) Még két év is kevés a kiképzésre. Az elméletre inkább elég egy év, mint a gyakorlatra, mely utóbbira két évet elégségesnek vélek.

Szóval az eszményi megoldás (Also Ideal): Egy éven át minden szak számára közös, általános elméleti képzés, két éven át gyakorlati és elméleti képzés szakonként elkülönítve.

VI. A képzés tárgyai és előadásai: 1. Bonctan. 2. Élettani 3. Gyermeklélektan. 4. Gyermeklélekkórtan. 5. Az idegrendszer kórtanai 6. Ideggyógytan. 7. Bevezetés a gyógypedagógiába (előadások mind az öt szak területéről). 8. A pedagógia története. 9. Hang- és beszédnevelés. 10. A jelen iskolájának problémái. 11. Szemináriumi gyakorlatok. 12. Gyakorlatok a fejlődésükben elmaradt gyermekek egyéniségének megismerésében 13. A gyermekkor beszédhibái 14. Kézügyesítés. 15. Iskolalátogatások. 16. Pedagógiai gyakorlatok: Az angol iskola a XIX. században.

VII. Az egyetemen hallgatják a jelöltek a lélektant, valamint az általános pedagógia, gyógypedagógia és a gyermeklélektan körébe tartozó tárgyakat, illetve előadásokat.

VIII. A tanárképzést 1924-ben szerveztük.

IX. A magyar tanárképzésről a szervezés idejében keveset tudtam, amit tudtam, semmi esetre sem befolyásolta szemináriumunk szervezetét (Wenig: jedenfalls hat das, was ich wusste, keinen Einfluss auf die Organisation unseres Seminars gehabt).

X. Hogy hogyan vált be képzésünk, azt lásd a IV—V. pontokban.

Megjegyzések: Az 1929-ig oklevelet nyert 43 egyén közül siketnémák intézeténél csak 1, vakok intézeténél pedig egy sem nyert alkalmazást, minek oka az, hogy ezen intézeteknél kicsi lévén a tanárszükséglet, a siketnémák oktatására épző szakot csak egy, a vakok oktatására képzőt pedig egy jelölt sem választotta.

Csehszlovákia

z adatokat *Parma Győző*, a siketnémák ügyének orsz. szakfelügyelője szolnoki városában (Radlice) 1930 november 15-én.

Csehszlovákiában sem egyesített, sem egységes tanárképzés nincs, az egyes iskolák külön-külön képezik tanáraikat.

Megjegyzések: A különböző szakokban való egységes képzést illetően nem, hogy ilyen, alapjaikban különböző szakokban egyidejűleg értékesen

dolgozni, tanulmányokat folytatni lehetetlen. Non multa, sed multum. Alapos tájékoztatás a különböző szakokban ismertetések és iskolák, illetve jól előkészített előadások látogatása révén elégséges.

A magyar Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola szervezetét teljesen ismerjük, de véleményünk szerint helyesebb a szakok szerinti képzés, miért is nálunk a siketnémák tanárai csak a szakjukra képezettek s képzésüknek kormányunk által térvbe vett újabb szabályozásával kapcsolatban is az eddigi javaslatok a képzés alapossága érdekében elvszerűen a két évi egy szakban való képzést javasolják.

Siketnémaintézeti tanáraink jelenleg egyenlő rangúak a polgári iskolai tanárokkal.

Olaszország

Az adatokat *Stoppani P.*, a vakok milánói intézetének igazgatója szolgáltatta 1930 november 30-án.

I—X. Olaszországban egyesített, illetve egységes tanárképzés nincs.

Megjegyzések: Rómában 1925-ben létesült a siketnémák oktatására képző és már régebben működő milánói és nápolyi szemináriumokhoz hasonlóan a vakok oktatására képző állami szeminárium egy évfolyammal. Ennek igazgatója *Romagnoli Agoston dr.*, ki maga is vak. Az ide való föl vétel föltételei: népiskolai tanítói vagy főiskolai oklevél és gyakorlati működés igazolása. A szeminárium a vakok Margherita di Savoia intézetével kapcsolatos. E gyakorlóiskolául szolgáló intézetben a tanítást a jelöltek látják el. Sem a vakok, sem a siketnémák oktatására képző szemináriumok hallgatói egyetemre nem járnak.

Nem hiszem, hogy ismernék Rómában a magyar tanárképzést.

Tanulmányuti beszámoló.

A M. Kir. Vallás és Közoktatásügyi Miniszterium 8982/931. IV. sz. rendeletével az 1931—32. tanévre gyógypedagógiai tanulmányaim továbbfolytatására a northamptoni Clarke School-ba csereösztöndíjas helyet nyertem. Kiküldetésem bár az amerikai gyógypedagógiai oktatás tanulmányozását célozta, amely cím alatt hazai viszonylatban a siketek, a vakok, a gyengetehetségűek és az erkölcsi fogyatékosok nevelés-oktatása értendő, egyedül a siketek oktatását volt módomban tanulmányozhatni a következők miatt:

a) Miután személyileg én egy, a siketek ügyét szolgáló intézetben nyertem ösztöndíjat, az adott helyzet mellett, csak az ott folyó munkát láthattam.

b) A más-más állomáshelyeken működő fogyatékosok intézeteinek meglátogatásához szükséges utiköltséget nem tudtam volna a sajátom-

ból fedezni, viszont ilyen célra szolgáló anyagi támogatást sem hazulról, sem pedig Amerikából nem kaptam.

c) Tanulmányi évem alatt egyébként pedig azt a meggyőződést szereztem, hogy a tanévet felaprózva különmemű intézetek látogatásaival, egy-egy oktatási ágból csak általánosságban mozgó s felszínes tapasztalatokkal térhettem volna haza, minden bizonnyal, a siketek oktatása területén szerzett észleleteim rovására.

Ezeknek előrebocsátása után a Clarke School-ban eltöltött tanulmányi évről a következőkben van szerencsém beszámolni:

I. A Clarke School szervezete.

1. A „Clarke School for the Deaf, Northampton“, amelyet 1867-ben alapított John Clarke northamptoni polgár, mint internátusos magániskola részesíti nevelés-oktatásban az olyan gyermekeket, akik teljes, vagy részleges siketségükből kifolyóan képtelenek a hallók iskoláiban nyújtott oktatást haszonnal befogadni. A tanítás módszere az u. n. Oral-Method néven ismert beszédtanítási módszer, amely alatt beszédhasználatra és beszédmegértésre szoktattatnak a siket növendékek. Ugyancsak beszéddel és a beszédnek szájról való leolvasásán keresztül történik az egyes tantárgyak tanítása is. Az iskola kormányzását egy 15 tagból álló felügyelőbizottság gyakorolja. Ez az önmagát kiegészítő testület egyben az iskola mindenkori tulajdonosa is. A Massachusetts állambeli szegénysorsu növendékek költségeit az állam téríti meg, még pedig az internátusbeli növendékek után ellátás és tandíj címén évi 1000 dollárt, a kinnlakó növendékek után pedig tandíj címén évi 400 dollárt.

2. A „Clarke School Alumni Association“ az iskola végzett növendékeinek az egyesülete. Az egyesület célja a felnőtt siketek érdekeinek a megvédése és az egymás között való összetartás ápolása. Az egyesület egyik fontos tevékenysége abban a propaganda munkában domborodik ki, amellyel az öröklött siketiségre vonatkozó kísérleti kutatások, statisztikák, ábrák példák, stb. szemléltetésével igyekszik megakadályozni a siketek egymásközt való házasságát. Az egyesület ügyeit maguk a siketek vezetik, de mindenkor és minden tekintetben a legszorosabb kapcsolatban állanak a Clarke School vezetésével.

3. A „Normal Department“ az ő Training Class-ában a „The American Association to Promote the Teaching of Speech to the Deaf“ felkérésére egy évig tartó speciális képzéssel képez tanárokat a siketek más, amerikai intézetei számára is. A középiskolai vagy a tanítóképzői előképzettség kötelező, de még ehhez 1—2 évi előző főiskolai képzést kívánnak meg a jelöltektől.

4. „Clarke School Normal Alumni Association“ néven működik

a Clarke School Normal Department-ből kikerült s a siketek intézeteinél működő tanárok egyesülete.

5. A „Research Department“ pedig magába foglalja a siket gyermek lélektanával, valamint az örökléses siketiséggel foglalkozó kísérleti osztályokat.

II. A növendékek internátusi nevelése.

A Clarke School internátusa már külső képében is elüt a rendszertől kavicsos, zárt udvaru, 50—80 ágyas hálótermekkel és hasonló méretű nappali helyiségekkel bíró internátusoktól. Az iskola összes épületei, számszerint 10, villaszerűen foglalják el a Round-Hill domb tetejét. Köröskörül kék ég, napsütés, levegő, zöld pázsit és virágágyak örvendeztetik a gyermekeket. A domtető hatalmas fáin a mókusok százai tanyáznak, bokrai madárfészkeket rejtegetnek s meg-meg rezzenek a fűszálak egy-egy fürge gyík surranása nyomán. Figyelő gyermekszemek nem pusztítás és öldöklés vágyától, hanem feszült érdeklődéstől s valami új természeti csoda felfedezésétől csillognak. Mennyi öröm, mennyi élmény és mennyi beszédalkalom születik meg az ilyen környezetben. A természet ezer csodájának hatása alatt a siketnek is muszáj elragadtatásában felkiáltania, megszólalnia és kérdeznie.

Az internátus belső élete sem a „jelelés melegágya“ amint az „internátus“ él a köztudatban. A növendékek internátusi életének és elhelyezésének irányítása itt tulajdonképpen harc a jelelés ellen, jól tudván azt, hogy illuzórikussá válik az osztálymunka eredménye ott, ahol a növendékek az osztályon kívül való életben jelelő közösséggé alakulnak át. Ha nem is tudják a jelet az internátusból teljesen kiszorítani, a minimumig való lecsökkentését állandóan szem előtt tartják és gyakorolják is, még pedig a növendékeknek külön épületekben való korszerű csoportosítása, nagy számú nevelőszemélyzet alkalmazása révén kis növendékcsoportoknak biztosítható nagyobb beszédalkalom, valamint jó szájról olvasási képességre való nevelés útján.

A növendékek kor szerint csoportosítottan három egymástól elkülönített épületben nyernek elhelyezést. Külön tagozatban élnek a kicsinyek, külön az idősebbek és külön a legidősebbek. Ez a szelektálás azután érvényesül a nevelés-tanítás egész vonalán: a játszótereken, a nappali és hálótermekben, az étkezésnél, az iskolai oktatásnál, a szórakozásnál, ünnepélyek megtartásánál, stb. Ezzel a szelektálással a nagyobb növendékek miután nem találkoznak, nem kényszerülnek jelelni az ujonc s a még beszélni nem tudó apróságokkal s viszont azok sem tanulják meg tőlük a mesterséges jelnyelvet — még az első hangos szó megtanulása előtt. Az egy érdeklődési körbe tartozó s azonos beszédnívón álló gyermekek együvé kerülnek s együtt élve, a már birtokukban lévő szókinccset a napi beszédszükséglet kielégítésére egymásközt természetesen használnak is. Természetesen a nevelő személyzetnek beszédhasználatra

inspiráló hatása és követelése is hatványozottabban érvényesülhet ilyen csoportosítás mellett.

Egy-egy épületben átlagosan 50—50 növendék lakik. Épületenként külön szárnyon laknak a leányok s külön szárnyon a fiúk. A növendékek nappali tartózkodásra a nemek szerint való csoportosításon belül még kisebb csoportokra osztottan vannak elhelyezve családias berendezésű gyermekszobákban. A hálótermek szintén kis csoportok befogadására készültek, sőt a legidősebb növendékek személyenként foglalnak el egy-egy kis hálószobát. A kicsinyek tagozatán 8—10 es, az idősebbekén 10—12-es, a legidősebbekén pedig 20—25-ös növendékcsoporttal foglalkozik egy-egy nevelőnő. Így az elmúlt tanévben egy-egy épület 50-es átlagos növendéklétszáma a kicsinyeknél 6, az idősebbeknél 5, a legidősebbeknél 2 nevelőnő, összesen tehát 150 növendék mellett 13 nevelőnő teljesített szolgálatot. Egyébként pedig ugyancsak az elmúlt tanévben a növendékek közvetlen környezetében az említett nevelőszemélyzet, valamint a szolgálk és a cselédek leszámításával, még 34 halló egyén tartózkodott. Többek között osztályaik elhelyezésének megfelelő internátusi épületekben laktak az intézet tanárai közül 22-en, akik bár tanítási időn kívül nem foglalkoznak a növendékekkel, de a napi életben mégis számtalan alkalom nyílik arra, hogy velük társalogjanak. Kétségtelen, hogy az ilyen nagyszámú beszédkörnyezet azután biztosítja is az osztálymunka kapcsolatát az internátus beszédhasználatával.

Minden egyes tagozatnak saját könyhája van, amivel a gyermeki fejlődéshez igazodó táplálék előállítása is könnyen megoldható. Az étkezésnél egy-egy osztály külön asztalnál együtt étkezik az asztalfőn ülő osztályfőnökével, ami ismét csak igen kedvező hatással van úgy a növendékek beszédhasználatára, mint jó modorára.

A növendékek osztályon kívül való foglalkoztatására minden perccet kihasználunk. Kivétel nélkül minden délután részesülnek torna-, sport (játék)- és kézimunkaoktatásban. Házi feladatok elkészítése címén a kisebb növendékeknek napi egy óra, a nagyobbaknál pedig napi 2. óra tanulási idő van beállítva. Az előbbieknél vacsora előtt, az utóbbiaknál vacsora után.

Szabadidei szórakozásra minden épület leány- és fiúcsoportjának külön-külön van játszótér, amelyek bőségesen el vannak látva torna- és játékszerekkel. Az nagyobb növendékeknek footballpálya és tennispályák állnak rendelkezésre. Rossz idő esetén a nappali szobában való foglalkozáson kívül a kisebb növendékek a játékszerekkel megrakott u. n. csintalankodó szobában, a nagyobb növendékek pedig a tornateremben szórakoznak.

A társadalmi érintkezés ápolására, valamint a kedély és erkölcs nevelésére az előforduló nemzeti és egyéb alkalmi iskolai ünnepek szolgálnak kiváló, igen változatos és aktuális programmal. Az ilyen ünnepségek előkészületében a növendékek cselekvőleg alkalmazzák az isko-

lában tanultakat. Így pl. történelmi alakoknak a növendékek által való megszemélyesítésénél a növendékek maguk választják meg (készítik) a viselendő ruhatípust. Csak a forrást (könyv, kép, muzeum) jelölik meg nekik, ahonnt a vonatkozó adatokat megszerezhetik. Helytelen választás esetén azonban megéreztetik velük azt, hogy komoly tévedés az, akármilyen ruházatot, fegyvert, stb. viselni akármilyen korban.

A téli hónapokban az intézet basket-ball csapata nemes versen-géssel mérkőzik a környékbeli iskolák csapataival szépszámu néző-közönség és a nagyobb növendékek jelenlétében. Kéthetenként a felső osztályos leányok és fiúk az igazgatónő s egy-egy tanár jelenléte mellett vacsora után összegyűlnek és 4—5-ös csoportokra osztottan egy óra hosszát tartó társasjátékot játszanak. E játékok a szórakoztatás mellett igen ügyesen szolgálják a beszédhasználatot és a szájról való leolvasást is. Évenként kétszer a nagyobb főzőiskolás leányok egy-egy csoportja nyilvános teát ad, amelyre meghívják az intézet ismerőseit és jóbarátait. A leányok maguk készítette teával és süteménnyel kedveskedve igen kifogástalanul gyakorolják a háziasszonyi tisztüket. A teán mindenkor részt vesznek a legfelsőbb osztályok fiú növendékei is. Kedves látványt nyújt ilyenkor az első társadalmi szerepléstől kipirult növendékeknek a hallók közösségébe való jó modoru bele illeszkedése.

Bár a siketek oktatásának ideális iskolái megfelelő jó körülménye-mellett az externátusos iskolák, mégis, amikor a Clarke School interná-tusi életének előnyeit számba vesszük — jó modorra való nevelés, egészséges életkörülmények és több gyermeki boldogság; bőséges és tápláló ételek; érdeklődő, intelligens, türelmes és megértő nagyszámu hallókörnyezet beszédes együttműködése a siket gyermekkel; gondos felügyelet; korok szerint való csoportosítás; a tanítási időn kívül való ésszerű foglalkoztatás — akkor úgy találjuk, hogy az itt folyó nevelés szerencsés egyesülése az internátusi és a családi nevelésnek s e vonat-kozásban szintén ideálisnak mondható, annyival is inkább, mivel a fent előnyök jó része, de gyakran azok teljesen is hiányoznak a kinlakó gyermek családi környezetéből s még inkább hiányoznak a nevelőszülők által nyújtott otthonokból.

III. Az oktatás szervezete.

Az iskolai oktatás három tagozatban történik. Az alsó fok az elő-készítő és az I—IV. osztályokat, a középfok a V—VI. osztályokat, a felső fok pedig a VII—VIII. osztályokat foglalja magában. Az egyes tagozatok számára szolgáló tantermek a különálló iskolaépületnek egy-egy emeletét foglalják el. Maga az iskolaépület beosztása nagyon prak-tikus, berendezése nagyon szép és bővelkedik az oktatás céljait szolgáló helyiségekben. Tantermei csinosan butorozottak, tan- és szemléltő esz-közökkel gazdagon felszereltek.

A képzési idő egy évi előkészítő oktatással együtt 9 év. A gyakor-latban azonban 10—12 év. Nevezetesen, ha az előkészítő

növendékek fiatalságuknál, betegségüknél stb. fogva gyengébb teljesítményt mutatnak fel, akkor az egész osztály, avagy az ilyen gyermekekből alakított osztály a következő évben mint Előkészítő A) osztály működik. Ugy szintén a két alsó tagozat utolsó évfolyamú osztályaként működik még egy-egy u. n. Special Class, amelyekben a gyengébb képességű, elmaradott, rosszabb kiejtésű stb. gyermekeket gyűjtik össze, akik bár elvégezték az illető tagozat kötelező osztályait, de még nem teljesen alkalmasak a következő, felsőbb tagozat iskolai teljesítményeire.

A növendékek a két felső tagozaton egy-egy osztályon belül még csoportosítva vannak szájról-olvasási, kiejtésbeli és hallásmaradványbeli képességeik szerint. Egy-egy ilyen homogén csoport tagjai tekintet nélkül arra, hogy egyébként melyik osztályba járnak, képességeiknek megfelelően közösen részesülnek oktatásban a nevezett tantárgyakból. A második évi előkészítő, a Special Class-ok s a fenti csoportosítások mutatják, hogy a növendékek képesség szerint való szelektálását habár az intézet falain belül és rejtetten, de megoldották.

Az egyes osztályok növendéklétszáma rendszerint 7—8 növendék, de nem több 10-nél. Van 5-ös létszámú osztályuk is.

A növendékek napi órarendszerű iskolai elfoglaltsága reggel 7.45-től, illetve minden második napon 8.45-től 11-ig, illetve 12-ig és délután 1.30-tól 3-ig tart a szombat és a vasárnapi szünnapok kivételével. Az Előkészítő és az I. osztályokban az egyes tantárgyak 5-20 perces időközökben, a többi osztályokban pedig óránként váltakoznak.

Minden tagozatnak külön-külön van tanulmányi igazgatója, akik egyúttal az illető tagozat internátusi életét is szabályozzák. Az alsó és a középső fokon lévő tanulmányi igazgatók osztálymunkát nem végeznek, hanem csak irányító munkájukkal folynak bele a tanítás menetébe. Külön van megbízva egy tapasztalt tanár a hallásfejlesztés és egy másik pedig a fiatalabb gyermekek kézügyességi irányú foglalkoztatásának irányításával. A testnevelés, a rajz, a főzőiskola és a kézimunkák az illető csoportvezető szaktanárok kezében nyugszanak. Mindezek felett való irányítást pedig az intézet igazgatója képviseli.

Az ilyen felaprózott felügyelet és irányítás bizonyos esetekben az osztálymunka merevségére és önállótlanására vezethet, amelyben a tanár és az osztály egyénisége nem tud kibontakozni a felsőbbbség által rákényszerített sablonban. Valójában azonban ez a rendszer nagy értékeket rejt magában keresztülvitelének jóságá arányában. Mindenekelőtt a tanulmányi igazgatók az oktatásügy elsőrendű szakemberei, akik az alájuk rendelt tagozat munkájának úgy egészében, mint részleteiben is a legalaposabb ismerői. Tagozataikkal való szoros és állandó kapcsolataik révén ismerik a gyermekek egyéni képességeit is. Az osztálymunkába való befolyásuk az osztályfőnökök egyéni érvényesülésének legteljesebb meghagyása mellett inkább buzdító hatású. Ott, ahol szükséges, természetesen hivatva vannak megvédelmezni a tanítás nivóját akár az ellaposodástól, akár a kilengésektől. Állandóan figyelemmel kísérik az

oktatásügy mezején felmerülő új nézeteket és eljárásokat, amelyeknek áttanulmányozása, mérlegelése, megismertetése és esetleg a tanítás menetébe való bekapcsolása egyik fontos kötelességük. Ügyelnek arra, hogy a múlt tapasztalatai a következő évi tanmenetekben felszínre kerüljenek, valamint gondoskodnak a tanítás minden fajta szükségleteinek a kielégítéséről s felelnek az iskolai rend és fegyelem betartásáért. Számon tartják a növendékek képesség szerinti való szelektálását s állandó kapcsolatot tartanak fenn a kísérleti osztály munkájával a növendékek egyéni vizsgálatait illetőleg. Vezetik és beosztják a tanárjelöltek hospitálásait s gondoskodnak e vonatkozásban az előadott elméletre vonatkozó mintatanítási anyagnak a kiválasztásáról.

Az oktatás az alsó tagozaton osztályrendszer, a középső és a felső tagozaton pedig szakrendszer szerint történik. A tanítást a testnevelés és a fiú kézimunka kivételével női tanerők végzik igen részletesen elkészített évi tananyagbeosztás alapján. Az előírt tanítási anyagtól és annak fokozataitól általában nem térnek el, a menetet pontról-pontra betartva tanítanak. Maguk a tanítások igen szépen és rendszeresen felépítettek. Sok esetben a tanítások kivételükben gépiességig menően inkább a felépítésükben rejlő ismétlődés és gyakorlás erejénél fogva rögződnek az emlékezetbe, mint sem a növendékek intuitív beleélésének prompt hatásai folytán. Esetenként a gyermek részéről való cselekvő munkát is erősen bekapcsolják a tanítás menetébe, de leginkább valamely ismeret előkészítése, vagy annak alkalmazása terén juttatnak neki nagy szerepet. A tanítások keretében rendkívül nagy szerepet tölt be a szemléltetőképek és tárgyak kiterjedt használata, mint amelyekkel úgy a tanár, mint a növendékek részéről való felhasználatot óhajtják kiküszöbölni, másrészt pedig a gyermek gondolkodását jelek és pusztá szavak helyett képekhez akarják kötni. E célra hatalmas szemléltetőeszköz-gyűjtemény áll rendelkezésre.

IV. Tanítási eljárások.

A beszédtanításnál az artikulációs fokon az egyes hangok kifejlesztését favorizálják. Amint lehetséges, áttérnek a belőlük alakítható szavak és mondatok kiejtésére, úgy, ahogy a mi intézeteinkben is gyakorlatban van. Általánosságban egy-egy kifejezés tanításánál a következő ismert sorrendet használják: a fogalomnak a tanár részéről való szemléltetése, megértetése és kiejtése, azután a gyermek részéről való szájról való leolvasása, kiejtése, leírása és elolvasása. Ujabban a gyermek részéről való kiejtést lecsökkentették azzal a célzattal, hogy a kiejtés mellőzésével a szájról való leolvasás, az írás és az olvasás segítségével szerezzen a gyermek több tartalmi tudást, ami szerintük a későbbi években meghozza gyümölcsét: a beszéd könnyebb és gyorsabb elsajátítását. A tanításra kitézött beszédkörök körülbelül azonosak a mi célkitűzéseinkben is kijelölt beszédkörökkel s azonosak a maguk fokozatos terjedelmében is. A beszéd alakbeli kifejlesztése rendszeresen

felépítve történik. Az alsó fokon cselekvő munka keretében, a középső fokon pedig egy-egy nyelvalakra vonatkozó ötletes, szemléletes feladat megoldásán keresztül. Tartalmi vonatkozásban az alkalmosszerűségek és a napi események irányítják a beszédanyag kialakulását. Kiejtésjavításra külön óra van beállítva. A beszédtanítás keretében előforduló kiejtési hibák javítására csak pár pillanatot fordítanak. Itt említem meg, hogy a szájról való leolvasásra a IV. osztálytól kezdődőleg külön óra is van beállítva heti egy órában.

A beszédtanítással kapcsolatban értékességüknél fogva a következő eljárások tűntek fel:

a) *Érzékszervi gyakorlatok*: E gyakorlatok célja a látás és a tapintás gyakorlása. Kétségtelen, hogy a beszédet a siket ezen érzékszerveken keresztül fogja fel, amiért is azok gondos gyakorlása fekteti le egész oktatásuk alapját. Az érzékszervi gyakorlatok említett sajátos célján kívül általuk és velük egyuttal még a következő képességeket is neveljük: a figyelmet, az összefoglalást, a megfigyelést és az utánzást, mint amely képességekre különösképen a siketnek a beszédutánzásban sokkal nagyobb mértékben kell támaszkodnia, mint egyébként azt a halló gyermek teszi. E gyakorlatok mozgásutánzási, szín- és alakegyeztetési, tapintási és vibrációs gyakorlatokat foglalnak magukban. Alkalmazásuk az előkészítő osztályban a növendékek korához és fejlettségéhez mérten, szükség szerint 6 héttől 6 hónapig tart s ritkán terjed túl ezen időközön.

b) *Ritmusérvzés gyakorlása a beszéd érdekében*: A ritmus felfogása a tapintáson keresztül történik. Az e körben vágó gyakorlatok értékes segédeszközei az értelmi és a testi nevelésnek, de főleg a kiejtéstaniítás során segíthetik a zöngé természetes és kellemes színezetének a kialakulását, úgyszintén hozzájárulnak a beszéd technikai részének kiműveléséhez az erre vonatkozó rendszeres gyakorlatok által. Az érzékelés eszközei a zongora és a dob. A ritmusérvzés gyakorlatai az előkészítő osztályban kezdődnek és a VI. osztályban fejeződnek be. A gyakorlati idő naponként 15 perc. A gyakorlatok anyaga: a hangnak, valamint a hang magasságának, erősségének és időtartamának felfogása vibráción keresztül; a ritmusérvzés fejlesztése, továbbá a beszéd folyékonyságát és hangsúlyozását célzó gyakorlatok.

c) *Hallási gyakorlatok*: A siketek nagy százaléka rendelkezik némi hallásmaradvánnyal. Körülbelül 35%-nak pedig elegendő hangfelfogása van ahhoz, hogy képessé váljék a beszédnek a fülön keresztül való felfogására is. Mivel az ilyen gyermek hangkincse rendszerint nagyobb mint a hallási kincse, a gyakorlás célja az, hogy a gyermek értse meg azt, amit hall, azaz tanuljon meg hallani. A hallási gyakorlatokkal növeljük a gyermek hangkincsét (hangfejlesztés), irányítjuk és ellenőrzük hanghasználatát (hangjavítás) és hozzásegítjük a hangos beszéd megértéséhez (beszédtanítás). A fülön keresztül való beszédtanításra az emberi beszédet, megafonokat, halló csöveket és elektromos hallókészülékeket

használnak. Természetesen fel vannak szerelve a legmodernebb hallásmérő (audiometer) készülékkel is.

d) *Csendes olvasás*: E gyakorlatok a szájról olvasás és a beszéd előkészítőjeként szerepelnek, de egyuttal kiválóan fejlesztik a siket gondolkodásra való képességét is. További vonatkozásaiban a csendes olvasás a siketet képessé teszi arra, hogy már a korábbi évek alatt is használja a könyvet akár olvasásra, akár tanulásra. Több évi kísérletezés alapján a csendes olvasás már az I. osztály anyagába is be van illesztve. Nyomtatott szavakat és mondatokat kapnak a gyermekek tárgyakkal és képekkel kapcsolatban a szájról való leolvasással egybekötve, még mielőtt megtanulták volna azokat kiejteni. Az alsó és a középső fokon háromféle olvasási módot alkalmaznak, amelyeknek megfelelően három típusu olvasmányszöveget tárgyalnak.

Az egyik az u. n. csendes olvasási szöveg, közönséges olvasási gyakorlatra. Az olvasás azonban itt nem jelenti a könyv szavainak hangos kiejtését, hanem a szövegnek, a tartalomnak gyors, pontos és csendes (a szem útján való) megértését. A cél az, hogy a gyermek a nyomtatott szavak mögött lássa meg az értelmi képet. A szokásos u. n. olvasmánytárgyalás itt nincs és nem is szükséges. Minden olvasmány végén van egy kérdés. Ha arra a gyermek helyesen meg tud felelni, akkor az olvasmány tartalmát meg is értette.

A másik típusu olvasási szöveg, amelyet a gyermek nem könyvből, hanem a tanár szájáról olvas le, olyan olvasmány, amely részben a szájról való leolvasás gyakorlására, részben pedig ismételésre és a tanult nyelvalakok megrögzítésére szolgál. A gyermek a leolvasott szöveget írásban adja vissza, amivel az olvasmány tárgyalása be is fejeződik.

A harmadik típusu olvasmánynak az u. n. nyelvgyakorló olvasmánynak a szövege valami új nyelvi szabály, nyelvalak, szerkezet, stb. kiemelésére, megismertetésére és gyakorlására készült. Az efajta olvasmányok rendes tárgyalás alá vétetnek úgy tartalmi, mint alaki szempontból. Tárgyalásuk hangbeszéddel, írással és szájról való leolvasással történik. Egy-egy ilyen olvasmány tárgyalása 5-6 órán keresztül tart.

Igen fontosnak tartják a növendékeknek az órarendszerű olvasási órán kívül való olvastatását. E célra már a második osztálytól kezdve minden osztálynak saját könyvtára van, amely a tanteremben van elhelyezve a célból, hogy a gyermekek tízpercekben, avagy csendes foglalkozási idő alatt tetszés szerint olvassanak. Ezenkívül az internátusi szobákban is rendelkezésre áll minden csoportnak egy kis könyvtár szabadidei használatra, amelyből a növendékek szintén tetszés szerint választhatnak egy-egy könyvet. Ezeknek a könyveknek elolvasása után azonban tartoznak röviden beszámolni az olvasottakról.

A reáltárgyak tanítása a nálunk is használatos módon és keretek között történik. Mivel a növendékek meglehetősen nagy százaléka középiskolába lép, a felsőfok anyagának megválasztásában erre tekintettel vannak (pl. a természettani kísérletek, a világtörténelem az egyéb-

ként szokottnál nagyobb terjedelemben vétetnek fel) s ezen kívül még esetenként némi előkészítésben is (algebra, latin) részesülnek az ilyen növendékek.

A melléktárgyak közül a tornaoktatás jellemzője az alsó fokon a ritmikai gyakorlatok, a középfokon a szertorna és a szabadgyakorlatok, a felsőfokon pedig a sport különböző ágai. A sport felőleli a nagyobb növendékeknél a football, a basket-ball és a base-ball játékokat, továbbá a teniszt, a boxolást és a táncot. A kisebb növendékek ugyanezen játékok bevezető gyakorlatait gyakorolják.

A kézügyességi tárgyaknál más amerikai intézetek ipari kiképzési céljával szemben az a felfogás uralkodik, hogy jobb, ha a gyermekek olyan általános kézügyességre tesznek szert, amellyel bármely szabadon választott iparágba könnyen beilleszkedhetnek. E célt szolgálják a rajz, a női kézimunka, a háztartási kiképzés, a slójd, továbbá a műasztalos-ság, a betűszedés és a fényképészet.

A kézügyességi tárgyak előkészítőjeként szerepel az alsó fokon a fiatal növendékek foglalkoztatása. E keretbe vágó munkák: papír-, plasztilin- és agyagmunkák, rajzolás és festés, linoleummetszés, báb-színház készítés, stb. Az összes munkák, ahol csak lehetséges, az iskolai oktatással kapcsolatos témák feldolgozását szolgálják s a gyermek ösztönös kifejező készségére vannak felépítve. E foglalkozások azonban az iskolai élettel nem zárulnak le, hanem átnyulnak az internátusi élet esős és téli napjainak, valamint szüneteinek délutánjaiba is.

V. Összefoglalás.

Amidőn az előzőekben a Clarke Schoolban szerzett benyomások alapján számoltam be a siketek amerikai oktatásáról, legyen szabad megjegyeznem, hogy a Clarke School a beszédtanítás megindítása terén szerzett multjánál és a jelenben folytatott jó munkájánál fogva a siketek amerikai oktatásügyének egyik magas színvonalú, reprezentáló intézete s mint ilyenek, nevelés-tanítási eljárásai az amerikai átlagon felül valók. Azokat mérlegre téve és összehasonlítva a mi intézeteinkben folyó nevelés-tanítási munkával a következőket állapíthatjuk meg:

Az internátusi nevelés kapcsán az ottani pavillonrendszerű internátusi épületek, a maguk külső és belső tartozékaikkal együtt kifogástalanul szolgálják a növendékek internátusi elhelyezését és foglalkoztatási lehetőségét. Belső élete pedig szervezeténél fogva az összes vonatkozásokban közelebb áll a családi élethez, mint aminőt az „internátus“ általában nyújtani szokott. Iskolai vonatkozásban az ottani internátusi élet szerves folytatása az iskolai életnek, úgy a beszédhasználatot, mint pedig a növendékek internátusi foglalkoztatását illetőleg. A Clarke School internátusának 3 jellegzetességét: az internátusi épületeknek a nevelés szolgálatába való gyakorlatias beállítottságát, a családiasságát és az oktatással való szoros kapcsolatát hazai intézeteink is állandóan szem előtt tartják, mint a siketek nevelési lehetőségének elsőrendű

követelményét, de az adott gazdasági viszonyok mellett azokat 100%-ig nem mondhatják a magukénak.

Az oktatást illetőleg a beszédtanítással kapcsolatos érzékszervi gyakorlatok, a hallókészülékek útján való kiejtés-tanítás és hallási gyakorlatok, valamint a beszéd érdekében való ritmusérzés gyakorlatai hazai intézeteinkben részben nincsenek bevezetve, részben csak kezdetleges állapotban vannak. E tekintetben a Clarke Schoolban látottak követendő példát mutattak. A beszéd-tanítást illetőleg a hangképzés általában a beszéd tisztasága körülbelül azonos nívón mozog a mi eredményeinkkel, sőt nálunk egyes osztályok kiejtésbeli eredményei felülmúlják az ottani átlagot. Azonban a beszéd úgy alaki, mint tartalmi szempontból ott mintha bőségesebb és jobb volna. Ugy szintén ott biztosabbnak mutatkozik a beszédnek szájáról való leolvasása, valamint az írásbeli kifejezés is. Egyéb vonatkozásokban általában azonos értéket produkálnak ott is, nálunk is, de az ottani sokkal kedvezőbb külső és belső nevelés-oktatási tényezők tetszetősebb és szakszerűbb keretet adnak a Clarke School munkájának.

Az iskola elvégzése után a növendékek rendszerint ipari pályára lépnek, bár erős törekvés mutatkozik arra is, hogy a gyermeket visszajuttassák a szülői házhoz azért, hogy a szülőkkel, avagy a családtagokkal együtt jár hassanak akár gyári, akár mezőgazdasági munkára. Ez is egyik oka annak, hogy az iskola nem nyújt hivatásszerű ipari képzést növendékeinek. Nem akarják a növendékeket egy meghatározott iparágra képesíteni, amikor az otthoni környezetben lévő gyártelepek szabják meg a növendékek későbbi foglalkozását, amennyiben jórésztben gyár-
ipari állam lévén az iskola körzete.

Amint már fentebb említettem, a végzett növendékek másik csoportja, akinek mód adatott rá, itteni tanulmányaik befejezése után középiskolába lép. Maga az intézet vezetősége is támogatja ebbeli törekvéseiket azzal a felfogással, hogy csak a hallók közösségében való továbbképzéssel fejződhetnek be az intézet nevelés-tanítási munkája. Az intézet ilyen középiskolát végzett növendékei valamely nagyobb intelligenciát kívánó iparágban helyezkednek el. Többen főiskolai képesítést is szereztek. Ezek közül — ezeket személyesen ismerem — az egyik jóhírnevű és keresett műépítész, a másik az állami szabadalmi hivatal tisztviselője s a harmadik egy iskolavárosban a gyenge számolóképesességű gyermekeket tanítja magánúton kivételes tehetséggel. Megjegyzem azonban, hogy ezek és még több más volt növendék, jórészt otthoni kedvező körülményeiknek köszönhetik sikeres előmenetelüket. Majdnem minden esetben az derült ki, hogy egy-egy önfeláldozó apa, anya, testvér és rokon otthoni okos támogatása egészítette ki az intézet munkáját.

Befejezésül legyen szabad megemlítenem, hogy a Normal Departmentben végzett s befejezett tanulmányaim fejében elnyertem a Clarke School diplomáját. Szerencsés vagyok továbbá a jövőben is állandó permanenciában maradni a Clarke School kísérleti osztályának munká-

jával a siket gyermek lélektanát és az örökléses siketséget illetőleg. Remény van arra, hogy ezek a kutatások megfogják határozni azokat a tényezőket, amelyek akadályozzák a siket gyermeket iskolai munkájában és absztrakt gondolkodásában, továbbá, hogy tudományos következtetéseket lehet levonni a siketségre és annak öröklésére vonatkozólag.

Igler Antal

Irodalom

Markovics könyve. *Markovics Árpád* igazgató kartársunk „*Hangképzés és gyakorlatok a beszédhibák elhárítására*” címen könyvet adott ki. Könyvének kiadásával kettős célt kíván szolgálni. Annak tanár nélkül való használata révén gondolja folyékonyra tenni a dadogó beszédet s tisztává a pöszebeszéd kiejtését. A mi vélekedésünk szerint ezúton-módon (közvetlen tanári ráhatás nélkül) nem hozható rendbe a dadogó akadozott beszéde. Annak rendbehozásához olyan lelki tényezők szükségesek, amelyek könyvben alig fektethetők le. *Markovics* könyvéből ezek a lelki tényezők egyébként is teljesen hiányoznak. A pöszebeszédeselek közül a felnőttek esetleg hasznát vehetik *Markovics* könyvének egy-egy esetben, azonban nagyobb mérvű eredményre itt se számíthatunk. A könyv használhatóságát abban juttathatnánk kifejezésre, hogy gyógypedagógiai tanár közvetlen ellenőrzése és irányítása mellett gyakorló-könyvül itt-ott igénybe vehető úgy a dadogás leszoktatásánál mintpedig a pöszebeszéd javításánál. E szempontból sem tartjuk azonban azt jobbnak a Roboz-féle és a Vaday-féle gyakorló-könyveknél. (ik)

Caroline A. Yale: Years of Building. New-York, 1931. 311 oldal. — Építés évei. (Egy pionir emlékei a nevelés egyik speciális területéről.) Ez a könyv a siketek northamptoni *Clarke School* intézetének és *Caroline Yale* benne töltött 60 évének a története. 1870-ben, amikor *Miss Yale* a siketek oktatásával jegyezte el magát, az alig pár éves *Clarke Schoolt* kivéve Amerika összes intézeteiben jelyelvire oktatták a siketeket. Ő kezdettől fogva a beszédtanítás meggyőződéses hívévé szegődött s a *Clarke Schoolt* hamarosan Amerika és talán a világ ilyenmű intézeteinek vezető intézetévé fejlesztette és ezt a pozícióját még tartja — olvassuk a könyv ajánlásában.

Maga *Miss Yale* a könyv előszavában ezeket mondja: „Növendékeim és ismerőseim kérésére megkísérlem a siketek oktatásával kapcsolatos 60 évem néhány emlékének a leírását. Ezek, hiszem, érdekelni fogják barátaimat s helyvel-közzel érdekesnek mutatkoznak azoknak, akik most vannak eljegyezve azzal a munkával, amely életem oly sok évét már betöltötte. Nincs új, vagy különös a könyv egyetlen részében sem, kivéve azt, hogy a szín nem változik olyan gyakran, amint az történni szokott. A város az iskola körül megváltozott. Maga az iskola meg-

növekedett, de a szellem, amely kezdettől fogva benne élt, hiszem, hogy tart benne még mindig — a támogatásra szoruló sikek fiúk és leányok legjobb érdekeit szolgáló készségnek a szelleme.

Miss Yale, kezét állandóan az iskolai élet ütőerén tartva tárja elének könyvében annak minden vonatkozású megdobbanását. Minden kis megmozdulásra felfigyel s a 60 évi gyakorlat kifejeződését ítéletével emlékezik meg az iskola megindulásáról és fejlődéséről, a tanítási módszerekről, a módszerjavítási törekvésekről, az európai tanulmányútajairól, az iskolai barátairól, a munkatársairól stb. Megható az a szerény büszkeség, amellyel a végzett növendékek további sorsáról és boldogulásáról emlékezik. Írásán keresztül átüt világos ítéletű logikája és tetterős egyénisége, nemes és finom szelleme s — ami a könyvének legnagyobb értéke — az oktatás iránt érzett, példát mutató és követendő, önfeláldozó szeretete és fanatizmusa.

A könyv több fejezete történeti vonatkozásánál, érdekességénél, sajátosságánál és hasznosságánál fogva különösebben is érdekel bennünket.

Igler Antal

A Nordisk Todskrift för Dövtumskolan 1932. évi 6—7. számában: *Stamningens psykologi* cím alatt közli Merész Fülöpnek: *A dadogás psychológiája* című tanulmányát.

Német nyelvkönyv magyar vakok számára. *Szentgyörgyi Ede dr.* rádióon közvetített német nyelvtanfolyamának anyagát tartalmazza kiegészítve *Bánó Miklós dr.*-nak a vakok írásához szükséges magyarázataival. Pontnyomású I. kötete 1931-ben, II. kötete 1932-ben jelent meg Budapesten *Bánó Miklós dr.* kiadásában. Egy-egy kötet ára egyszerű kartonkötésben 9 pengő. Kapható a kiadónál Budapesten, III. Végvár-utca 2. (Kf)

Alexander Graham Bell kísérletei a Clarke Schoolban. (Szemelvény *Caroline A. Yale: Years of Building* c. könyvéből.) Amikor 1870-ben dr. Alexander Melville Bell Skóciából Canadába jött át, vele jött fia is. Fia, Alexander Graham, már előzőleg tanulmányozta apja „látható beszédjének“, a Visible Speech-nek a rendszerét és fonetikai bemutatási módját. Elkísérte apját a bosztoni egyetemre, ahol az öreg Bell fonetikát adott elő és segített neki a Visible Speech szimbólumaiban rejlő lehetőségek demonstrálásainál. A Visible Speech szimbólumaival, mint a hangok képzési módjára alapított fonetikai jelzésekkel, lehetővé váltott bármely nyelv kiejtésének a bemutatása. Rendszerének elmagyarázása után dr. Bell a hallgatóságból felkért valakit régi, avagy modern szavak és mondatok diktálására, amelyeket azután Visible Speech szimbólumokkal írt le a táblára. Fia, a szomszéd szobából megjelenván, dacára annak, hogy e nyelvek előtte ismeretlenek voltak, habozás nélkül és folyékony kiejtéssel olvasta le a tábláról a zsidó, a szanszkrit, a kínai, vagy az olasz szavakat és mondatokat, bebizonyítván a szimbólikus jelzésekbe és jelzésekből való át — és visszaültethetőségüket.

Dr. Bell előadásában említést tett arról is, hogy e fonetikai jel-

zéseknek a siketek beszédtanításában való alkalmazására nézve is történt már néhány kísérlet s fia, aki bevezette módszerét London néhány kisebb iskolájában, készen áll hasonló kísérleti munkára ebben az országban is. A hallgatóság siketnéma-intézeti tanárai között erős érdeklődés mutatkozott a felvetett eszme iránt. Dr. Alexander Graham Bell csakhamar vállalkozott is a bosztoni Horace Mann School, a northamptoni Clarke School és a Hartford School tanárainak a kiképzésére.

Dr. Bell elmélete az volt, hogy a beszédtanítás eredménye sokkal jobbra válna akkor, ha — még mielőtt a tulajdonképeni beszédtanítás megkezdődne — meglehetősen nagyszámú beszédgyakorlatot adnánk a gyermeknek, úgy, amint a kezdő zongoratanuló is végigmegy először a régi öt-újj gyakorlatokon. Evégből olyan gyermeksoporton óhajtotta próbálkozásait végrehajtani, akik előzően nem részesültek oktatásban s akikkel az összes fogalmak írott nyelven lennének közlendők. Ezen idő alatt egyideig szándékosan nem történne beszédre való ösztönzés, hanem minden törekvés odaírányulna, hogy a gyermek minél több gyakorlatot szerezzen a hangképzésben és a beszéd mechanikai gyakorlásában. Dr. Bell végre is hajtotta e gyakorlatokat a Clarke Schoolban. Maga azt szeretette volna, hogy öt éven keresztül folyjon e munka. A gyakorlatok azonban csak három éven át tartottak, a következő eredménnyel: Az iskolában a gyermekek íráson keresztül tanulták a nyelvet. Írt a tanár és írtak a növendékek. Artikuláció idején egyes hangokat, hangkapcsolatokat és Visible Speech jelzésekkel írt szavakat ejtettek ki a növendékek. A hang magasságának és erősségének megváltoztatására irányuló törekvés is sikeres volt. Az iskolán kívül való érintkezés jórészen írott nyelven történt. Legtöbbször a jobb kéz mutatóujjával végzett levegőben való írás helyettesítette a palatáblát és a palavesszőt.

Néhány tapasztaltabb tanár segítségével dr. Bell változatlan kitarással munkálkodott. Számára tulajdonképen nem volt órarendszerű elfoglaltság. Az osztályban megkezdett munkának egy-egy érdekesebb részét a játszóteremben, vagy a játszótéren is folytatta, bele vonva abba tanárt és növendéket egyaránt. Munkája az egész testület előtt ismértté vált s szorosan követve az általa kidolgozott tervet, készek voltak kiegészíteni azt, minden lehetséges úton és módon.

Amikor a Visible Speech és annak alkalmazása a testület vérévé vált, dr. Bell távozott. A munkát a testület a legnagyobb komolysággal és lelkesedéssel tovább folytatta. A harmadik év végén az eredmény mérlegre tétetett s megállapított az, hogy a tanárok a Visible Speechen keresztül értékes fonetikai ismereteket szereztek és hogy a növendékek kiejtésbeli haladása nagyobb volt, mint aminőt azelőtt szereztek. De ezen előnyökkel ellentétben az is megállapítást nyert, hogy az *önkéntes beszédszokás kialakításának a halogatásával a növendékek beszédbeli spontaneitása siralmasan gyengévé váltott*, amiért is nem látszott tanácsosnak továbbfolytatni a kísérletet. A beszédbeli érintkezés során a mutatóujjal való írás a növendékekbe megváltoztathatatlanul belerögződött. Bizonyos,

hogy a gyermekek írott szóképekben gondolkoztak s amikor a beszédet, mint azokból átfordított folyományt voltak kénytelenek használni, az ujjak a beszéddel egyidejűleg szüntelenül dolgoztak a levegőben.

Az ez ügyben folytatott vitában dr. Bell igazat adott a testületnek és nem ösztönözte e munka továbbfolytatására. Ugy amint elkezdődött, a kísérlet be is fejeződött. Véghez vinni érdemes volt s mert állandóan gondos figyelem kísérte a nyomában járó eredményt, a kockázat nem volt nagy. Mivel az artikulációs munka eredményének a nivója kétségtelenül emelkedett e gyakorlatokkal, néhányan úgy vélekedtek, hogy a Visible Speech szimbolumainak a felsőbb osztályokba való okos felhasználása határozottan előnyére válna a tiszta kiejtés megrögzítésére irányuló munkának.

A kísérletek ideje alatt dr. Bell külön oktatott egy beszédoktatásban még nem részesült siketen született 14 éves leányt „a nyolc hangjegy emelésére és süllesztésére” és esetleg pontos hangon való éneklésre. Mindnyájan feszült érdeklődéssel figyeltük a munkát — írja Miss Yale — s azon tünődtünk, vajjon hova fog ez a dolog nőni. Jól emlékezünk arra a reggelre, amikor dr. Bell végigvezette növendékét a gyakorlatokon s hozzánk fordulva így szólt: „Most tudjuk, hogy képesek vagyunk végrehajtani, de nem érdemes, mert gyermekeink számára sok más, gyakorlatiasabb tennivalónk van”. Ő elméleti ember volt, de jó ítélettel bírt.

A legjobb, ami dr. Bell munkásságából származott, talán az volt, hogy a továbbiakban erős nyomatékkalettal esett latba a tanár gyakorlott hallásának értéke a beszédtanításnál* és az, hogy a testület addigi hiányos és határozatlan fonetikai ismeretei kibővültek és biztos körvonalat nyertek.**

Dr. Bellnek a siketek érdekében való munkálkodása bár a telefon megszerkesztése körül való tanulmányai miatt időnként meg-megszakadt, de oktatásuk iránt való érdeklődése élete hosszátg tartó lelkesedés maradt.

Igler Antal

A Kuuromykkäin-ja Sekeainkoulu című finn siket- és vakügyi szaklap 1932. évi 6—7. számában közli Merész Fülöpnek Kölnben 1930-ban: „Pädagogik des Sprechens Gehörloser” címen tartott előadását.

Bernáth István dr.: A fogyatékos érzékű és az erkölcsi zűlés útjára tért gyermekekről értekezik a Néptanítók Lapja július 15-iki számában. A bajok okait és a segítség módját tárgyalja s az ily irányú pedagógiai ismereteknek, különösen a kriminálpedagógiának a tanítóképzőkben önálló tárgyként való tanítását kívánja. (Kf)

* Ma már a Clarke School Training Class-ának tanárjelöltjeit audiometeres vizsgálatnak vetik alá s meg nem felelő hallás esetén a siketek oktatására alkalmatlanoknak minősítik őket.

** E megállapítás az amerikai beszédtanítás kezdeti éveinek fonetikai ismereteit érinti, amikor is az akkori tanárok szakképzés hiányában, önjelőlől szereztek meg fonetikai tudásukat.

A Szkola Specjalna 1931/32. évi 3. számában megkezdtek **Me-rész Fülöpnek** a Magyar Gyógypedagógia 1930. évi 5–10. számaiban megjelent „Beszédpedagógia” című tanulmánya folytatólagos közlését.

Egyesületi és intézeti élet

Szaktanácsai gyűlések. Szaktanácsunk elnöki tanácsa legutóbbi híradásunk óta két gyűlést tartott. Erről a két gyűlésről a következőkben számolunk be:

1., Az 1932. november hó 15-én, *Petri Pál* államtitkár elnöklete alatt tartott gyűlés tárgyai közül a következőket emeljük ki:

a) Mint ismeretes, egyesületünk közgyűlése állást foglalt abban a kérdésben, hogy tanárképzőnk hallgatóinak száma — a tényleges szükségletnek megfelelően — korlátoztassék.

Egyesületünk elnöke ez ügyben felfolyamodott a VKM-hez. A VKM ebben a kérdésben a szaktanácstól kért véleményt. Az elnöki tanács — határozathozatal előtti véleményezésre — kiadta azt a IV. számú bizottságnak

b) *Klug Péter* orsz. szakfelügyelő tartott beszámolót a szaktanács és az elnöki tanács 1931—32. évi működéséről. Minthogy ez a tartalmas és igen gondosan egybeállított jelentés a *Magyar Gyógypedagógia*-ban nyomtatásban is meg fog jelenni, épen azért azzal bővebben most nem foglalkozunk.

c) Tárgyaltatott az a kérdés is, hogy az alapszabályok értelmében össze kellene hívni a nagy szaktanácsot is. A kialakult vélemény szerint ez azonban csak akkor lenne összehívható, ha az azzal járó kiadásokra fedezetet adna a VKM.

2) Az 1932. december 4-én *dr. Nevelős Gyula* min. tanácsos, h. elnök elnöklete alatt tartott gyűlésnek egyetlen tárgya a siketnémák intézeteinek tantervrevíziója volt. Ezen a gyűlésen az „Általános rész”-ből csak a „Siketnémák intézeteinek célja” és a „képzési idő” című részek tárgyalattak le. Az igen hosszadalmas és aprólékos tárgyalás során nagyobbára csak formai hozzászólások történtek. (ik)

Vakok Orsz. Menház- és Segélyegylete. A Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesületben 30 év előtt alakult és Budapesten működött Vakok Ápolójából szervezték át 25 évvel ezelőtt Ujpesten mostani igazgatói, *Jankovich Lajos és felesége, szül. Poliffka Júlia*, kik maguk is vakok. Az intézmény jelenleg 34 kereső foglalkozásra már nem képes vak férfit és nőt ápol s az intézeten kívül élő munkaképtelen vakokat is segít. Az intézeti ápoltak, ha nem is iparszerűen, de hasznos foglalkozásként némi kézimunkát is űznek. A vak igazgatónő maga vezeti az intézet háztartását, konyháját s a munkában részelteti az ügyesebb női ápolta-

kat is. Újpest város egyik téli nagy szükségkonyháját ugyancsak az igazgatónő látja el mindössze egy szakácsnő segítségével. Ez a konyha a menedékház ápoltságainak is ingyen ad ebédet, ami nagyban hozzájárul a menedékház költségvetésében mutatkozó megtakarításhoz. (Kf)

A Simon Antal 915. számú cserkészcsapat táborozási beszámolója. E cím alatt foglalkozik a *Váci Hirlap* egyik októberi száma a váci siketnéma-intézet cserkészcsapatának teljesítő képességéről. Az elismerés hangján szól annak értékéről. S joggal, mert annak „kedves és mélyen megindító műsora” különösebben is megfogta a lap tudósítójának lelkét. Elismeréssel szól a lap *Zsembai Ferenc* tanártársunkról is, aki mint cserkészparancsnok, megbecsülhetetlen munkát végez ezen az őrhelyén is. (ik)

Dél-előtti hangverseny a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesületben. A Vakok Gróf Andrássy Dénes Önképzőköre rendezte december 11-én az egyesület jöttendőinek tiszteletére. Zenekari, vegyes- és nőikarokon kívül hegedű- és énekszámok voltak műsoron *Wallace, Kerényi, Siklós, Móra, Varságh, Mozart, Hubay, Bach, Lányi* és *Dohnányi* műveiből *Schnitzl Gusztáv* tanár vezetésével. (Kf)

Mikulás a vakok kir. intézetében. A növendékek önképzőköre december 6-án a kormányzó tiszteletére szavalatokból, zene- és énekszámokból álló hangversenyt rendezett, mely a növendékek által eljátszott nagyon kedves, tréfás egyfölvonásossal végződött. (Kf)

Az olasz vakok nagygyűlése. (Hirek a vakok világából 1932.-11). Az „Unione Italiana dei ciechi” (olasz vakok egyesülete) tíz év előtt alakult, 2000 tagot egyesít magában, 1931 decemberében tartotta negyedik nagygyűlését Firenzében 300 tag részvételével. Akkor nyitottak meg a vakok *II. Victor Emánuel*-ről elnevezett nemzeti intézetét Firenzében, mely az egyesület és elnöke, *Nicolodi Aurél* hadivak kapitány működésének eredményeként létesült.

Az egyesület hatása alatt a vakok nevelés-oktatása nagyon fejlődik. Külön-külön intézetekbe osztották a szellemileg fogyatékos és trachomás vakokat. A hatóságok évente több mint 2.000.000 lírávat (600.000 pengő) járulnak a vakok neveltetésének költségeihez. Elaggott vakok és munkaképtelen vakok számára menedékházat eddig azért nem létesítettek, mert nem akarják őket kimozdítani megszokott környezetükből. A vakok foglalkoztatásának *Nicolodi* tervei szerinti megszervezésére 4.000.000 líra értékű sorsjegy kibocsájtására kapott az egyesület engedélyt.

A nagygyűlés elhatározta, hogy miután az egyesület csak a dolgozó vakok érdekében munkálkodik, a kéregető vakokat kizárják a tagok sorából. (Kf.)

A spanyol vakok nagygyűlése. (Der Kriegsblinde. 1932.—7) Spanyolország minden részéből nemrégén a vakok százai vándoroltak Madridba nemzeti nagygyűlésükre, hogy egyenlőjogúságuk mellett tüntessenek. Gyalog jött rongyos koldusok mellett saját gépkocsijaikon utazott gazdagok ültek egymás mellett a gyűléseken. Soraikban ott volt két neves zeneszerző, egy bölcsészdoktor és a vakok hivatalos lapjának szerkesztője. Kf

Sorszám	Az intézet neve	Tanerők száma:										1921/22	1922/23
		Gyógy- ped. tanár		Óvónők és kézim. mestern.		Kisegítő iskolai tanító		Beosz- tott tanító		Óraadók és hitoktatók			
		Kinev.	Megb.	Kinev.	Megb.	Kinev.	Megb.	Kinev.	Megb.				
	I. Siketnémák intézetei												
1	Siketnémák áll. int. Bpest	19	1	—	—	—	—	—	—	3	151	171	
2	Izr. siketnémák orsz. int. Bpest	3	1	—	—	—	—	—	—	6	81	75	
3	Siketnémák áll. s. int. Debrecen	12	2	1	—	—	—	—	—	4	101	111	
4	Siketnémák áll. s. int. Eger	10	—	—	1	—	—	—	—	2	50	62	
5	Siketnémák áll. s. int. Kaposvár	8	1	—	—	—	—	1	—	5	31	47	
6	Siketnémák áll. s. int. Kecskemét	7	1	—	1	—	—	—	—	1	51	61	
7	Siketnémák áll. s. int. Sopron	11	2	—	—	—	—	—	—	4	53	66	
8	Siketnémák áll. s. int. Szeged	15	—	—	1	—	—	—	—	3	112	131	
9	Siketnémák m. kir. orsz. int. Vác	14	1	2	—	—	—	—	—	3	147	156	
10	Siketnémák szfv. ip. tanoncisk. Bpest	1	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	
11	Siketnéma fiukat foglalk. int. Vác	2	—	—	—	—	—	—	—	2	32	32	
12	Siketnéma leányokat foglalk. int. Vác	1	—	1	—	—	—	—	—	1	14	17	
	Összesen :	103	8	3	3	—	—	1	—	41	823	929	
1	II. Nagyothallók Dr. Török B. sz. főv. i. Bp	5	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	
	Összesen :	5	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	
	III. Beszédhibák jav. szolgáló tanf.												
1	Beszédhibák jav. szolg. áll. tanf. Bp.	1	—	—	—	—	—	—	—	—	61	65	
2	Szföv. beszédhib. jav. szolg. tanf. Bp.	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	
3	" " " " Vác	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	
4	" " " " Sopron	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	
	Összesen :	1	—	—	—	—	—	—	—	7	61	65	
	IV. Vakok intézetei												
1	Vakok József nádor kir. orsz. i. Bpest	18	1	—	—	—	—	—	—	3	210	216	
2	Lov. Wechseimann vakok int. Bpest	1	—	—	—	—	—	—	—	2	28	29	
3	Vakok á. s. közp. fogl. és ifju v. i. Bp.	3	—	—	—	—	—	—	—	2	134	143	
4	Vakok á. s. int. ip. isk. Szeged	1	1	—	—	—	—	—	3	22	24	24	
5	Vakok á. s. int. ip. isk. Szombathely	2	—	—	—	—	—	—	—	2	49	57	
6	Vakok foglalkoztató int. Miskolc	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	22	
	Összesen :	25	2	—	—	—	—	—	—	12	465	481	
	V. Szellemi fogyatékosok intézetei												
1	Áll. gyógyped. nevelő-intézet Bpest	10	1	1	—	—	—	—	—	3	92	102	
2	Szfv. III. ker. Gyógyped. int. Bpest	3	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	
3	Szfv. X. ker. Gyógyped. int. Bpest	4	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	
4	Békésm. pártf. e. Gyógyp. i. Gyula	1	4	—	—	—	—	—	—	3	—	—	
5	Békésm. pártf. e. Gyp. i. Kisujszállás	2	3	—	—	—	—	—	—	3	—	—	
	Összesen :	20	10	1	—	—	—	—	—	15	92	102	
	VI. Kisegítő-iskolák												
1	Állami kisegítő iskola Budapest	8	—	—	—	2	—	1	—	4	186	167	
2	Szfv. kislétszámú osztály Bpest	3	2	—	51	7	12	2	—	1	—	—	
3	Állami kisegítő iskola Baja	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	
4	Állami kisegítő iskola Csongrád	—	—	—	—	1	1	—	—	1	36	37	
5	Állami kisegítő iskola Debrecen	—	—	—	—	4	—	2	—	4	69	90	
6	Állami kisegítő iskola Eger	—	—	—	—	2	—	1	—	2	44	36	
7	Állami kisegítő iskola Gyöngyös	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	
8	Állami kisegítő iskola Hajdúhadház	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	
9	Állami kisegítő iskola Kecskemét	1	—	—	—	4	—	2	—	4	131	119	
10	Állami kisegítő iskola Kiskunhalas	—	—	—	—	1	—	1	—	—	40	49	
11	Állami kisegítő iskola Kispest	1	—	—	—	2	1	—	—	—	—	119	
12	Áll. kisegítő isk. Kisp.-Wekerletelep	—	—	—	—	4	—	—	—	3	—	—	
13	Állami kisegítő iskola Mezőtúr	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	
14	Állami kisegítő iskola Miskolc	—	—	—	—	—	—	2	—	4	—	—	
15	Állami kisegítő iskola Nyiregyháza	—	—	—	—	1	—	3	—	5	—	—	
16	Állami kisegítő iskola Pécs	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	
17	Állami kisegítő iskola Pesterzsébet	—	—	—	—	5	—	1	—	—	57	112	
18	Állami kisegítő iskola Szeged	1	—	—	—	3	—	1	2	4	89	113	
19	Városi kisegítő iskola Szombathely	—	—	—	—	1	—	1	—	1	18	20	
20	Állami kisegítő iskola Újpest	—	—	—	—	5	—	1	—	3	78	124	
	Összesen :	14	2	—	51	42	15	25	2	41	748	986	
	Valamennyi gyp. i. és kis. isk. össz.	168	22	4	54	42	15	26	3	119	2189	2563	

számszerű adatai az 1931—32. tanítási évben.

Növendékek létszáma az								Növ. létsz 1931/32.tan.évben				
1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29	1929/30	1930/31	Bemlakó	Bejáró	Fiu	Leány	Összesen
t a n é v b e n												
166	137	144	153	164	151	141	134	105	24	75	54	129
68	61	61	52	54	48	55	51	44	5	28	21	49
114	114	116	109	122	128	119	134	127	13	68	72	140
64	61	68	81	91	91	81	86	78	4	47	35	82
53	58	66	77	82	87	83	84	79	2	44	37	81
60	65	71	59	67	79	69	73	—	69	43	26	69
63	76	84	92	99	111	105	107	101	4	62	43	105
127	130	139	139	139	137	133	121	104	7	62	49	111
151	168	150	158	161	161	144	146	159	—	89	70	159
—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	25	7	32
32	32	34	32	43	43	37	42	42	—	42	—	42
18	16	16	18	23	26	28	28	28	—	—	28	28
916	918	949	970	1045	1062	995	1006	867	160	585	442	1027
—	33	33	34	36	40	38	47	24	23	24	23	47
—	33	33	34	36	40	38	47	24	23	24	23	47
68	64	71	72	67	77	69	67	—	72	61	11	72
—	—	—	—	391	594	660	417	—	599	405	194	599
—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	14	7	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	18	17	35
68	64	71	72	458	671	729	484	—	727	498	229	727
215	217	207	213	220	228	213	212	208	1	116	93	209
30	27	20	21	19	19	16	13	10	1	11	—	11
147	136	130	143	147	147	190	201	195	—	24	171	195
50	46	43	48	30	40	41	41	39	1	40	—	40
56	57	55	63	54	59	52	59	50	—	49	1	50
22	22	23	22	22	23	16	19	17	—	17	—	17
500	505	478	510	492	516	528	545	519	3	257	265	522
102	102	105	110	119	116	100	96	109	7	81	35	116
—	—	15	29	33	37	49	49	53	4	45	12	57
—	—	55	37	45	49	49	49	47	—	33	14	47
—	—	—	52	42	38	83	75	81	—	—	81	81
—	—	—	—	—	118	140	143	148	—	148	—	148
102	102	175	228	239	358	421	412	438	11	307	142	449
187	182	181	177	183	184	141	146	—	130	76	54	130
—	870	914	966	948	966	1024	1157	—	1291	144	547	1291
—	—	—	—	—	—	—	16	—	35	19	16	35
35	37	35	36	35	34	34	34	—	36	29	7	36
123	102	105	95	96	101	92	103	—	102	66	36	102
42	39	30	32	31	31	37	42	—	46	30	16	46
—	—	—	—	—	—	17	20	—	24	21	3	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	12	11	23
99	101	98	102	92	89	78	83	—	82	52	30	82
48	35	35	32	36	29	24	28	—	34	20	14	34
132	130	134	133	133	67	59	81	—	77	56	21	77
—	—	—	—	—	61	64	55	—	56	23	33	56
—	—	—	—	—	—	17	16	—	15	9	6	15
—	—	—	—	—	20	20	20	—	41	16	25	41
—	—	—	—	15	76	83	95	—	80	36	44	80
—	—	—	—	—	—	—	33	—	36	18	18	36
123	115	109	103	95	96	93	92	—	102	50	52	102
116	101	76	79	91	77	84	90	—	79	49	30	79
19	18	18	19	19	19	23	37	—	41	27	14	41
110	102	104	97	112	120	99	105	—	102	45	57	102
1034	1832	1839	1871	1886	1970	1989	2253	—	2432	1398	1034	2432
2620	3454	3545	3685	4156	4617	4700	4747	1848	3356	3069	2135	5204

Kisebb közlemények

Borbély Sándor temetése. Borús, ólmos ég alatt temettük el december 11-én délután Vácon *Sándor bátyánkat*, a nagy székelyt, mesterünket. Így még nem temettek gyógypedagógust Magyarországon, ennyi gyógypedagógus még nem volt együtt temetésen. Az ország legtávolabbi részeiből is a siketnémák valamennyi intézetének tanártestülete több taggal volt képviselve, a fővárosból pedig a gyógypedagógiai intézetek tanárai s az elhunyt barátai, tanítványai, tisztelői három nagy vasúti kocsit töltöttek meg. De jöttek, kiknek vonatra nem futotta, gyalog az országúton is. *Kertner Antal*, *Borbély Sándor* egykori siket tanítványa reggel indult el Budapestről gyalogszerrel és csatakosan érkezett Vácra, hogy elkísérje volt tanárát utolsó útjára. *Klug Péter*, a gyógypedagógiai intézetek orsz. szakfelügyelője a közoktatásügyi minisztérium megbízásából jelent meg a temetésen s ott voltak, élükön a hatóságokkal, Vác város társadalmának nagy tömegei, fiatalok s öregek egyaránt. A tarka, óriási embergyűrű ott a lombtalan fák alatt a százados intézet udvarán megható képet nyújtott a maga borongó némaságában.

Akik rendezték, hozzá méltó, nagyvonalú egyszerűséggel, meghatóan gondolták el mesterünk temetését. A „második Cházár Andrást” — így nevezte őt a váci intézet igazgatójának és tanári testületének gyászjelentése — ott ravatalozták föl az első, annak az első *Cházár Andrásnak* szobra előtt, akiről ő oly rajongással tudott beszélni, ott, az élő thuják, fenyvek koszorújában, melyeket ő maga ültetett. Siketnéma cserkészek és tűzoltók álltak őrt fölváltva mellette. Tűzoltók, igen, mert ő tűzoltó is volt. Mégpedig nem aranygalléros, hanem — mert ő ott is magát a munkát fogta meg: egyszerű közlegénytűzoltó. A ravatal közvetlen közelében állottak a *Borbély-fiúk*: *Andor* és *Zoltán* hírlapírók a feleségeikkel és *Pál* nőtlen tornatanár.

Józan Miklós unitárius helyettes esperes-püspök jött ki Budapestről egy lelkészársával váci hívét és régi barátját eltemetni. Gyönyörű, székely szívből jött beszéddel búcsúztatta. Utána *Szentgyörgyi Gusztáv*, a siketnémák váci kir. intézetének igazgatója vett búcsút az intézet, annak tanárai és növendékei nevében rövid, de remek, mélyhatású beszéddel, melyből megtudtuk, hogy a nagy halottnak nemcsak eszméit, lelkét örzi majdan az utókor, hanem örök emlékezetül testének mását is ércebe önteti s odahelyezi majd a *Cházár András* szobra közelébe. Most *Simon József* h. szakfelügyelő lépett a koporsó közelébe:

„*Borbély Sándor*, mindnyájunk atyamestere, magyar Heinicke, bocsáss meg — így kezdte, — ha beszélek rólad, de aki történetet csinált, arról az írónak szólnia kell s ennél az utolsó földi találkozásnál föl kell vetnie a kérdést, hogy legerősebb eszközödnek, a szónak, a meggyőződésnek ki leszen oly egész, oly bátor, oly bölcs hordozója, mint rombadőlt tested-lelked volt? Beszélnem kell róla, hogy bárki álljon utánad a sorba, a harcba be, lehetetlen, hogy a te eszmé-

idnek, erősídenek hatását ne érezze átizzanni lelkén. *Borbély Sándor* az eszméit, gondolatait mind önmagából bányászta ki. Minden gondolata egyéni volt, minden megnyilatkozása erő, a biztos tudás kifejezése. Idegen hatások visszapattantak erős boltozatú székely homlokáról, melynek gondolataiból mindnyájan táplálkoztunk és táplálkozunk, amelynek mindenki hasznát látta, csak ő maga nem. Ő maga, *Borbély Sándor* nem, mert ő földi szegénységet szerzett csupán. *Borbély Sándor* századokra szóló magvakat vetett el. Írásaival mint dörömbölő gözeke vonult végig szakoktatásunk szántóföldjén, melynek egyik végén Vezérkönyve, a másikon Tanterve a határkö s rajta, mint lengő búzatenger üdít föl minden tanítása, minden cikke, minden vitairása.

Herodek Károly a Siketnémák és Vakok Tanárai Orsz. Egyesületének búcsúzóját szólaltatta meg az egyesület örökös tiszteletbeli elnökének ravatalánál s közvetlen, meleg szavakkal adott hangot az egyesület szeretetének, vesztéségének és gyászának.

Finoman permetezve kezdett szitálni az eső, mikor az utolsó szónok, *Sáfár Béla* ref. lelkész szólalt meg a város tanácsa és társadalma nevében és mikor arcát égnek emelve utolsó ajándéku azt óhajtott, hogy az az érckoporsó vajha minél hamarább kerülhetne oda, ahova lakója vágyott, de ahova el nem mehetett, Erdélybe, az aranyrákosi temetőbe, akkor a nagy embergyűrűben egyszerre összeszorultak az ajkak, kiszöktek a zsebkendők és az embertömeg együtt könnyezett az éggel. Ezzel, a *Sándor bátyánk* lelkét oly közel éreztető néma összhanggal indult útnak a gyászoló sereg a temető felé.

Tűzoltófecskendőtalp vitte ki nagy halottunk porhüvelyét az evangélikus temetőbe sok koszorútól és hosszú emberlánctól kísérve. A temetőben a lelkész szavai után *Veszelovszky Lajos* tanárjelölt a Gyógy-pedagógiai Tanárképző Főiskola hallgatói, *Rochlitz Gyula* és *Tóth Mihály* siket tisztviselő, illetve könyvkötő pedig *Borbély Sándor* siket tanítványai nevében mondtak még őszinte szívből fakadt búcsúbeszédeket.

Borbély Sándort ideiglenesen az *Ivánka-család* sírboltjában helyezték el, ahol feleségével együtt várja végleges nyugvóhelyére, Erdélybe való hazatérését. (Kf)

Nagy Péter nyugdíjban. Négy évtizedes s kitetszően eredményes munka után 1932. évi november hó 1-én nyugdíjba ment *Nagy Péter*, a váci orsz. kir. siketnéma-intézet igazgatója, az az egyik legidősebb kartársunk, akit megkülönböztetett nagyrabecsüléssel vettünk körül mi kebelbeli kartársai. Nagyrabecsüléssel pedig azért, mert mindig egy volt velünk a munkában. Állandóan ott volt ugyanis ő velünk úgy a küzdőtéren akkor, amikor egy-egy szép eszméért vagy gondolatért kellett harcolnia tanárságunknak, de sohasem hiányzott ő közülünk akkor sem, amikor csendben és önzetlenül, a napi alkotó munka igájába fogta be magát a siketnémák nevelés-oktatásügyének tanári együttese.

A kartársaknak ez a ragaszkodó szeretete legyen legszebb elismerés neki azért a négy évtizedért, amit a közszolgálatban a mi ideálisan szép, de rögös pályánkon végig küzdött.

Elismert volt továbbá az ő értékes munkássága felettes hatósága előtt is, mert becsületes munkájával mindig arra törekedett, hogy a gondjaira bízott anyagiak — a jó gazda gondosságával — mindig és mindenben az intézet és így a növendékek érdekében használtassanak fel. A szellemi javak irányítását és ellenőrzését is mindig azzal a buzgalommal végezte, amely buzgalom nyomában ott járt a kartársi összhang és a szakfelügyelet elismerése.

De megjött időközben *Nagy Péter* munkásságának elismeréseként a legfelsőbb helyről, a Kormányzó Ur Ő Főméltóságától is az elismerés, a signum laudis egyidejű adományozásával. Ennek erkölcsi fénye még hatásosabban fejezi ki azt az értéket, amelyet jelent a mi *Nagy Péterünk* siketnémaügyi viszonylatokban.

De megbecsülte őt harmadsorban az a társadalmi közület is, amelynek körében végezte *Nagy Péter* az ő zajtalan munkáját a siketnémák nevelés-oktatása érdekében.

Munkásságának általános vonalakban való értékelése nem volna teljes, ha nem mutatnánk rá arra is, hogy a lelkében élő határtalan és gyengéd gyermekszeretete nyomában mily ragaszkodással vették őt körül gondozottjai, az intézet növendékei. Aki ezt a boldogító érzést is magával viheti nyugdíjas éveibe, az igazán nyugodtan és önérzetes megelégedéssel tekinthet vissza az ő szép pályáján eltöltött minden percére s annak beszédes eredményeire. Így tekinthet vissza az ő négy évtizedes munkáséletére *Nagy Péter* nyugdíjas kartársunk is.

Nem történetet írunk *Nagy Péterről*. Ez nem a ma feladata. Annál kevésbbé az, mert a szakbéli történelem számára — az eddigieken kívül — ezután is várunk még *Nagy Pétertől* több olyan irodalmi alkotást, amit eddig csak azért nélkülöztünk, mert az igazgatással járó gondok nem engedték őt irodalmilag abban a tempóban dolgozni, amennyire telítve van lelke irodalmilag is feldolgozásra váró szakbéli kérdésekkel.

Nagy Péter szakbéli történelmi méltatása tehát nem a máé, hanem a jövőé. Adja az Isten, hogy ez a jövő kitolódjék az emberi kor legvégső határáig. Ez alatt a hosszú idő alatt adjon neki a Mindenható vidám életkedvet, eleven alkotó vágyat és friss, jó egészséget.

Búcsuzni sem búcsuzunk tőle. E helyett arra kérjük őt, hogy most, amikor időbelileg jobban teheti, legyen közöttünk mindakkor, amikor a kartársak akár munkára, akár pedig ünnepre sereglenek egybe. Kartársai körében továbbra is és állandóan várja őt az a hely, amelyet kitetsző munkájával s a kartársak hozzá való ragaszkodásával maga vívott ki magának.

Nagy Péter tehát megvált oktatásügyünk *alma materének* igazgatói székétől. Gyűlés keretében vett búcsút tanári karától, akik már ezt az alkalmat is felhasználták arra, hogy soha el nem múló szeretetükről, ragaszkodásukról és nagyrabecsülésükről biztosítsák a körükből nyugdíjba vonuló igazgatójukat. *Szentgyörgyi Gusztáv*, az intézet új igazgatója vett búcsút a távozó igazgatótól, hosszasan méltatván annak

váci működésével kapcsolatos szakbéli, kartársi és igazgatói érdemeit. A búcsuzás meleg és bensőséges volt.

De búcsut vett *Nagy Pétertől* Vác város társadalma nevében a *Váci Hírlap* is. (1932. évi nov. 13-iki szám) Az értékelésnek olyan elismerő hangon adott kifejezést a *Váci Hírlap*, hogy ezt is büszkén könyvelheti el *Nagy Péter*, mint értékes munkásságának egyik igen szép értékmérőjét.

Végül pedig arról is hírt adunk, hogy az intézet növendékei — tanáraik együttesében — f. évi november hó 20-án külön is elbúcsúztak az ő szeretett igazgatójuktól. Olyan meleg és bensőséges volt ez az ünnepség, hogy könnyeket fakasztott.

Befejezésül és tájékoztatásul azt is közöljük, hogy *Nagy Péter* kartársunk Vácról Budapestre költözött I., Attila-u. 67 félem. 3 sz. alá. (sk)

Cselekedjünk Cházár András szellemében. Lapunk 1932. évi 7—8. számának 190. oldalán arról már hírt adtunk, hogy *Záborszky Árpád* kartársunk váci választmányi gyűlésünkön tárgysorozaton kívüli előadásra kért és kapott engedélyt. Csillag alatt jeleztük azt is, hogy előadásának ismertetéséről bővebben ebben a lapszámunkban lesz szó. Igéretünket beváltva, a következőben ismertetjük *Záborszky* kartársunk tartalmas és lelkes szövegét.

Mondanivalója két főbb részből állott. Annak első részében az ő ismert ideális lelkületének magával ragadó szép szavaival azt tárja elénk, hogy *Cházár András* szellemétől üzötten-hajtottan a mi régi apostolaink fáradhatatlan és önzetlen munkája nyomában hogyan keltek életre intézeteink. Festőien tárta hallgatóságának lelki szemei elé azt, hogy ezek az intézeteket teremtő apostolok, igazgatók és tanárok egyaránt, milyen lelkesedést, egyszerűséget és korszellemet termeltek ki önzetlen munkájukkal, a mult tisztos megbecsülésével és az oktatásügy elméleti és gyakorlati ismeretanyagának állandó kimélyítésével és minduntalan való gyarapításával, valamint a fel-felnövekvő új tanárgenerációnak *Cházár András* szellemében való kiképzésével és útnak indításával.

Beszédének második része aztán a jelennek szólt s minthogy bizonyos elejtett megnyilatkozásokból és jelekből azt sejti, hogy a jelen ifjúságának nevelődése mintha engedne a *Cházár András*-i szellemből, épen azért idejében felemeli a szavát oly értelemben, hogy *Cházár András* szelleme minden idők követelménye, Ennek a követelménynek érdekében — többek között — a következőkre mutat rá:

„Ha tanárságunk lelkéből az ideálok verhetetlen felsőbbségének tudata netalán kiveszne s ha a siketnéma-tanárokat nem boldogítaná többé a boldogtalanok boldogítása, ha a *Cházár András*-i szellem bármelyik tartó pillére kidőlné, akkor a magyar siketnéma-ügy minden bizonnyal hervadásnak indulna.

Ez pedig be nem következhet és nem is fog következni. Mert mi a *Cházár András*-i szellemet kialudni nem hagyjuk. Annak mindkét tartó pillérét állandóan erősítgetjük s épen ezért, miként elődeink, úgy

mi is éber figyelemmel örökös mindenkor oktatásügyünk szellemi mezejének tisztasága, erkölcsi javaink érínthetlensége felett. Erre vigyáz szép múltú egyesületünk s annak tisztos sajtója, amely mindenkor a siketnématanárság összességének szószólója, szellemi szintájunk művelése és növelése s *Cházár András*-i szellemből kifolyólag mindenkor élénk érdeklődésünk tárgya volt s az ma is. Sohasem volt ezért előttünk közömbös utódaink nevelésének ügye, mert az szorosán összefügg a siketnémák ügyével is. Ennek következményeként meggyőződésünk az, hogy utódaink nevelését a velünk való szellemi összhang nélkül áldásosan megoldani nem lehet.

Vissza kell hát utasítanunk azt a mostanában itt ott fel-felbukkanó felfogást, mintha mi jogosulatlanok volnánk utódaink nevelésének ügyébe beleszólni. Ugy érezzük mi azt, hogy ez nekünk nemcsak jogunk, de kötelességünk is, a mi ügyünk szeretetének természetes következménye.

Mert mi tudjuk legjobban, kik égő fákyaként ott izzunk állandóan a munka műhelyében, hogy milyen lelki berendezkedettség, milyen szellemi felkészültség szükséges neveltjeink sikeres oktatásához.

Csak mi tudjuk azt, hogy a tudás csak akkor érték itten, ha lelkünk telve van a siketnémák iránti szerettel. Azzal a szellemmel, amely *Cházár Andrástól* öröklődött át mi reánk, amely kell, hogy megmaradjon mindaddig, amíg a magyar siketnéma-oktatásügy él.

Mi, elődeink tisztos munkájának tiszteletén, becsülésén nevelődünk fel. Gyakorlati tudásunk legnagyobb részét tőlük örököltük s ha oktatásügyünk szellemi szintája emelkedett, ez csak azért volt lehetséges hogy rátettünk mi is egy-néhány téglát arra az épületre, amin elődeink megelőzőleg már oly szépen dolgoztak.

Az elődök tisztelete, a tradíciók megtartása nemcsak azért szent előttünk, mert eskünk kötelez rá, de azért is, mert az nekünk hitünk és meggyőződésünk is.

Nem hagyhatjuk hát szó nélkül s el kell fojtanunk azokat a szál-longó beszédeket, hogy avult felfogásunkkal már csak mi vagyunk útjában oktatásügyünk további fejlődésének s menten virágba borul itt minden, mihelyt átadjuk helyünket az új kor neveltjeinek.

Oktatásügyünk belső békés rendjének s méltóságteljes szellemének megrontója az ilyen hang. Ezt mindenkorra el kell némitanunk.

Mi a megbecsülés örök hálaérzetével állunk elődeink munkája előtt. A mi munkánk számára is mindenkitől az azt megillető megbecsülést kívánjuk meg.

Van annyi önismeretünk, annyi szakmabéli öntudatunk, hogy minden szerénységünk mellett is meg tudjuk állapítani munkánk értékét. Szívesen vesszük a haladást, magunk is ezen fáradozunk. Mi örvendeznénk legjobban a szebb eredményeknek s mi lennénk a legboldogabbak, ha az ifjabb nemzedék munkájával felül tudná mulni a mi sikereinket, mert így oktatásügyünk valóban előbbre is menne. Addig azonban sem-

miféle elméletnek, semmiféle új módszernek nem hiszünk, amíg az gyakorlatilag igazolva nincs.

Az öregek lebecsülésével s a jelen munkájának pusztá ócsárlásával oktatásügyünk még előbbre nem jut. Ezt csak az eddigiéknél szebb, a mostaniaknál jobb eredményekkel lehet biztosítani. S ha ilyen eredmények mutatkozni fognak s lesznek is már, akkor igenis beszélhetünk s beszélni is fogunk azokról a módszerekről is, amelyekkel ezeket elérték.

Amíg azonban ilyenek nincsenek, addig a legnagyobb tiszteletet kívánjuk az eddigi és a mostani munkának s e munka munkásainak. Különösképen azért, mert tudtunkkal eddig még senki sem találta fel a siketnémák beszédre való tanításának olyan módját, amelyik a tanár részéről szükséges önfeláldozó munkát feleslegessé tudná tenni.

Az oktatásügy jelen állapotában a siketnémák eredményes oktatása nem támaszkodhatik kizárólag csak a tanárok tudományára. Rajongó lelkesedés s megfeszített munka nélkül nem lesz annak különösebb eredménye.

Ezt tanultuk mi dicső elődeinktől s magunk is erre a tapasztalatra jutottunk munkánk során.

Akkor tesszük tehát ügyünknek s a siketnémáknak a legjobb szolgálatot, ha ezt a rajongó lelkesedést nem hagyjuk kiveszni magunkból s buzdító példaadással erre neveljük az utánunk következőket is, akiket erre kell, hogy neveljenek a tanárképzőn is.

Mert csak úgy lesz nekik könnyű a siketnéma-oktatás kemény igája, csak akkor lesz nekik is gyönyörűség a tanítás és csak úgy lesz sokszor lenézett foglalkozásunk nem pusztá állás, de szent hivatás, ha ők is megtanulják azt *Cházár Andrástól*, mint mi, hogy „*boldog a boldogtalanok boldogítója*“.

A siketnéma oktatásügy további virágzásának ez az egyedüli biztos záloga.

A *Cházár András* emlékezetére szentelt e napon nem tehetünk szebb fogadást, mint azt, hogy hivatásunk teljesítésének utolsó percéig a siketnémák legnagyobb boldogítói akarunk maradni, amire utódainkat is rá akarjuk nevelni.“

Záborszky Árpád

A Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület nem tart el vak családokat. (Hírek a vakok világából. 1932.-14). A Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület kebelében működő Vakok Betegsegélyző Társasköre *Braun Rúben* elnöklésével augusztus hó 5-én igazgatói gyűlést tartott.

„Rámutattak a gyűlésen arra is, hogy a Vakokat Gyámolító Orsz. Elnökség beszámolóiban és adatgyűjtő felhívásaiban egy nem eléggé szabatosan szövegezett kitélt sokan, a hatóságok is úgy értelmeztek, hogy az intézmény 400 vak családot (értsd vak családfővel bíró családot) tart el. Ez a közlés nem egy hatósági támogatást igénylő vak családnak sok nehézséget okozott.

Az egyesület természetesen egyetlen vak családot sem tart el, de volna 400-nál több vak család is, melyet nagymértékben segíteni

kellene. Ha kellő anyagi eszközök állnának rendelkezésre, az egyesület meg is tenné.

Kéri a kör ezért az illetékeseket, hogy közléseik szövegezésében óvatosabbak legyenek.“ (Kf)

Munkanélküliek vak zenészeink és hangolóink (Hírek a vakok világából. 1932.-14). A Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület kebelében működő Vakok Betegsegélyző Társasköre maga látja el zenész- és hangolótagjainak munkaközvetítését. A kör igazgatósága augusztus 5-én tartott gyűlésén jelentette, hogy a látók erős versenye és a nagyközönség támogatásának hiánya szinte eredménytelenné teszi számára a munkaközvetítését. A lefolyt három hónap alatt a közönség mindössze 29 esetben kért vak zenészt, illetve hangolót. (Kf)

A váci siketnéma-intézet kegyelete. Kegyeletes ünnepség színhelye volt kedden, október 25-én a középvárosi temető. E nap délelőttjén a siketnéma-intézet növendékei *Nagy Péter* igazgató és tanárjuk vezetésével felkeresték az intézet volt igazgatójának, *Zsigmondovics Mihálynak* és egykorú hírneves tanárjának, meszlényi *Molnár Jánosnak* a sírját és megható kis ünnepéllyel áldoztak emlékének. Az ünnepség közvetlen oka az volt, hogy a siketnéma-intézet agilis igazgatója *Nagy Péter*, aki oly mélyreható és maradandó alkotásokkal örököltette meg nevét a siketnémák váci intézetében, nem feledkezett meg az intézet halottairól sem, azok teljesen elhanyagolt, besüppedt sírjait rendbehozatta, ízléses és tartós kökerettel vette körül, a sírkövek feliratait kijavíttatta, megújíttatta. *Nagy Péternek* hervadhatatlan érdemei vannak a hazai siketnéma-oktatás terén, mi, kik közvetlen tanúi vagyunk annak, hogy a váci siketnéma-intézet az ő vezetése alatt mennyi átalakuláson ment át s mi mindent tett ő és valósított meg az intézet fejlesztése érdekében, csak a legnagyobb elismeréssel adózhatunk kegyeletes tettéért is. (A Váci Hirlap 1932. évi okt. 26-diki számából) (süsz)

Szentgyörgyi Gusztáv kartársunk lett a váci orsz. kir. siketnéma-intézet új igazgatója. Ebből az alkalomból a *Váci Hirlap* 1932. évi november hó 9-diki száma részletesen foglalkozik *Szentgyörgyi* tanárkorabeli sokoldalú tanügyi és társadalmi működésével. Gratulálunk! (ik)

Vak házalóink bajai. A Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület fönntartósága alatt működő Vakok Betegsegélyző Társasköre augusztus 5-én tartott igazgatósági ülésén az egyesület képviselője panaszolta, hogy „vakok készítményeinek“ mondott portékával házaló látó és világtalan árusok silány árúkat igen magas áron adnak el s ezzel rontják a csakugyan vakok által készített munkák iránt való bizalmat és jóindulatot.

Az igazgatóság egyes tagjai viszont rámutattak arra, hogy miután a vak házalók a legtöbb vakot foglalkoztató egyesülettől nem kapnak árusításra árút, kénytelenek azt onnan beszerezni, ahol kapják.

Ellentétes elgondolások tisztázása után elhatározták, hogy az egyesület és az érdekelt vakok megbeszélnek majd azokat a módokat, melyek mellett a vak házalók is megtarthatják kereseti lehetőségeiket és

tevékenységükkel nem rontják, hanem inkább még emelik majd a gyámolító egyesület budapesti foglalkoztató intézetében készült árúk iránti bizalmat. (Kf)

Ösztöndíj a vakok ügye tanulmányozására. A new-yorki „Világítótorony” eszméinek hirdetője, a *Mather házaspár* levelet intézett a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesülethez. Értesítette arról a lehetőségről, hogy az amerikai Harward-egyetemnek a vakok nevelésére és oktatására előkészítő szaktanfolyamát 1 vak s 1 látó ifjú amerikai ösztöndíj segítségével elvégezhetné s elmondják a levélben az ösztöndíj elnyerése iránti eljárás módját. A tanfolyam elvégzése után még a „Világítótorony” is vendégül látná néhány hónapra a tanulmányozó ifjakat, hogy ennek a nagyszabású intézménynek a működést közvetlenül tanulmányozhassák. Az ifjak ellátása Amerikában az egész idő alatt biztosítva volna, csak az utazási költséget kellene viselniök a sajátjukból.

Egyelőre még nincs pályázó, sem vak, sem látó. (Kf)

Miniszteri elismerés. *Gogola Áladár* váci kartársunkat az a megbecsülés érte, hogy miniszterünk igen elismerő hangú leiratban mondott neki köszönetet a siketnémák nevelés-oktatása terén elért értékes munkásságáért. Gratulálunk! (sk)

Nincs lámpalázuk a siketnémáknak. A berlini pszichológiai intézet vezető orvosai legújabban érdekes megállapításokat tettek *siketnémák* gyógykezelése alkalmával. Kiderült ugyanis, hogy a *siketnémák* még hírből sem ismerik az úgynevezett „lámpaláz” szorongó érzését, amely csak abban a pillanatban fogja el őket, ha nagynehezen megtanultak beszélni. A berlini orvosok most azt a gondolatot vetették fel, hogy a színpadon szereplő statiszták helyét az erre a célra kitűnően alkalmas *siketnémák* töltsék be. (Az Uj Nemzedék 1932. december 15-i számából).

A Vakok Betegsegélyző Társaskörének évi közgyűlése október 30-án mintegy száz tag részvételével a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület hangversenytermében folyt le *Braun Rúben* elnöklésével. A kört fönntartó gyámolító egyesületet *Tegyey Jenő dr.* titkár képviselte, aki bejelentette, hogy az egyesület anyagi gondokkal küzdvén, a kör fönntartására költségvetésileg előirányzott összegeket csak részben folyósíthatta, de reméli, hogy a jövőben többet nyújthat.

A kör igazgatósága jelentette, hogy a körben a zenei oktatás nem lanyhult, a kör zene- és hangoló munkaközvetítéséről szóló kimutatásnak az adatai azonban nagyon lehangolók, mert az egész év alatt mindössze csak 170 munka-ajánlat érkezett a körhöz.

A pontírású könyvtár fejlődése is pang. Az elmúlt évben az erre a célra előirányozott 1000 pengőből az egyesület mindössze csak 300 pengőt utalványozhatott. A könyvtár állománya csak 40 kötettel gyarapodott.

Eddig 170, a vakságot jelző fehér botot adott ki a kör egyenként 1.20 pengőért az igénylőknek.

A zárószámadás és a költségvetéstervezet meghallgatása után a közgyűlés a következő tisztikart választotta meg: *Braun Rűben* elnök, *Bánó Miklós dr.* és *Muradin Péter* alelnökök, *Balogh Béla* igazgató és *Liebhardt Mária* gazda; igazgatósági tagok: *Balkay Géza*, *Csermák András*, *Dézsai Ferenc*, *Gross Jakab*, *Jakabffy Tibor*, *Molnár N. János*, *Schlichter Berta* és *Waigner Jolán*.

Molnár N. Jánost, a társaskör hosszú éveken át volt igazgatóját díszelnökké, *Kopp Vilmost* pedig, ki sorstársainak zenei oktatását látja el évtizedek óta, dísztagul választotta meg a közgyűlés.

Gyűlés után a gyámolító egyesület közös ebéden látta vendégül a közgyűlés résztvevőit. (Kf)

A Vakok Homeros Énekkara daloshangversenyen. (Pesti Hírlap, 1932. XII. 4). A Magyar Dalosszövetség december 3-án a pesti Vigadóban a kerületi dalosversenyen kitűnt énekkarok fölléptetésével hangversenyt rendezett. A számtalanszor méltatott és elismert Homeros fölényes tudású együttese *Kodály* remek karát, a „Mátrai Képeket“ szólaltatta meg s a kényes mű előadásával példát mutatott azoknak a daloskaroknak, melyek még mindig elérhetetlen idegenkedéssel fordulnak el az új magyar muzsika európai jelentőségű remekműveitől. Külön elismerés jár érte a kar tanítómesterének, *Schnitzl Gusztáv* tanárnak. (Kf)

Előadások a gyöngénlátókról. *Imre József dr.* egyetemi tanár és *Tóth Zoltán dr.*, a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola igazgatója november 15-én a Szülők Iskolájában oktató előadást tartottak a gyöngénlátást előidéző körülményekről és az óvóeljárásokról. (Kf)

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság jubileumi nagygyűlése. December 5-én tartotta a társaság 10 éves fönnállását ünneplő nagygyűlését a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesület hangversenytermében *Rottenbiller Fülöp dr.* és *Hoór Károly dr.* elnökök vezetésével. A gyűlés *Petri Pál* államtitkárt tiszteletbeli elnökévé, *Kornis Gyula*, *Tóth István* és *Radnay Rezső* áltamtitkárokat pedig tiszteletbeli tagjaivá választotta és díszoklevelet adott ki nekik. *Tóth Zoltán dr.* főtitkár számot adott a társaság tíz éves működéséről, rámutatván arra, hogy milyen nagyjelentőségű volt az a tény, hogy a gyógyítóneveléstudomány ápolására Magyarországon szervezték meg az első tudományos társaságot. *Schnell János dr.*, *Schulmann Adolf* és *Szondi Lipót dr.* gyógypedagógiai kérdésekről értekeztek. *Imre Sándor dr.*, a társaság első, majd tiszteletbeli elnöke pedig a társaság működésének jelentőségéről beszélt. A gyűlés *Petri Pál* zárószavaival végződött. (Kf)

A vakok nyolcpontú gyorsírása. (Nachrichten des Verbandes der Kriegsblinden Österreichs, 1932.-11). Az iskolai rövidített írással az alkalmazásban lévő vak gyorsírók nem boldogulnak. Lassú. A német vak gyorsírók ezért irodai használatra a rövidítések egész sorát állapították már meg a maguk használatára. De a látókkal való verseny még ezeket is kevesli, úgyhogy az eddigi hat pontot író szalagos pontírógép az igényeket már nem elégíti ki.

Mint ismeretes, a brailrendszerben 63 alak-változás lehetséges. Ezek közül összetéveszthetőségük miatt általában csak kereken 50-et alkalmaznak az egyszerűtagos rövidítésekre, mint amely rövidítések kicsi pontszámuk és a velük járó gazdaságos helykihasználás lehetősége miatt a legelőnyösebbek. Ha azonban a brailleképet megnövesztve, pontjainak számát 8-ra emeljük, akkor a fölhasználható alakváltozatok száma a négy-szeresére emelkedik. Ezt a nyolcpontú gyorsírást lehetővé teszi *Picht Oszkár*nak legújabb gépe, a nyolcpontrendszerű, nyolcbillentyűs, szalagos gyorsírógép. A nyolcpontrendszer két függőleges vonalban 4—4 pontot alkalmaz s nem célja a hatpontú rendszer kiszorítása, csak annak a gyorsírás céljaira való kiegészítése. (Kf)

A Vakokat Gyámolító Egyesületek Orsz. Elnökségének értekezlete dec. 18- és 19-én folyt le Budapesten, a Vakokat Gyámolító Orsz. Egyesületben *sipeki Balás Béla* elnöklésével. Tárgyalta a Vakok társadalmi és gazdasági védelmét, a vakok önállósításának, a betegek és munkakép-telen vakok elhelyezésének, új foglalkozási ágak és munkaalkalmak szerzésének, valamint a vak házalóknak az ügyét. (Kf)

Válasz. A Magyar Gyógypedagógia 1932. évi 8—10. számának 129. oldalán lévő s a „Magyar Gyógypedagógiai Társaság” kezdetű közleményre röviden és fedezékmentesen a következőket válaszolom: Minthogy a *Dénes dr.* ur által hozzám írt s 1932. március hó 1-én kelt levél tartalma teljesen ellene mond a fent jelzett közlemény adatainak, így tehát a vonatkozó nyilatkozatot a magam szempontjából tárgytalannak kell tekintenem. Egyéb válaszom egyelőre még a saját érdekében sincs.

Istenes Károly

Füzesi Árpád felolvasása. A Magyar Rajztanárok Országos Egyesületének f. évi november hó 9-én a Képzőművészeti Főiskolában tartott felolvasó ülésén „A spontán rajzkészség fejlődésének tudatos és tudatalatti elhajlásai” címen igen érdekes előadást tartott. (ik)

Kanizsai Dezső igazgatókartársunk „Az öngyilkos diák” címmel 1932. XII. 30-án előadást tartott a Magyar Cobden Szövetség szemináriumában. (ik)

Házasság. *Bíró Sándor* és *Tihanyi Erzsébet* gyógypedagógiai tanárok december 28-án Magyaróváron házasságot kötöttek. Gratulálunk.

Nagy Kamill kartársunk f. évi október hó 31-én vezette oltárhoz *Hrozenka Babykát*. Gratulálunk. (ik)

Eljegyzés. *Láng István* szegedi igazgató kartársunk leányát eljegyezte *Lánczy Géza* szegedi honvéd őrnagy. Gratulálunk!

Hribik Aladár kaposvári tanártársunk *Fatime* leányát, a szegedi siketnéma-intézet kézimunka-tanítónőjét, eljegyezte *szentgericzei dr. Iszaly István*. Gratulálunk! (ik)

Halálozás. *Magyar László* kartársékat súlyos csapás érte. December hó 30-án váratlanul meghalt *Évike* nevű 6 éves kisleányuk. E helyről is küldjük a bánatos szülőknek bensőséges részvétünket. (ik)

Névmagyarosítás. *Hribik Aladár* kaposvári kartársunk családi nevét belügyminiszteri engedéllyel *Hámori*-ra változtatta. Gratulálunk annak jelzésével, hogy a mi személyzeti létszámunkban még igen sokan követhetnék ezt a jó példát. (ik)

Hangos könyv. A francia *Margerin*-nek és mérnökének *Bonneau*-nak a találmánya. Nem új eszme. A beszélőgépek, diktafonok, gramofonok lényegében már rég meg is valósították. Csakhogy míg ezeknek drága lemezek, viaszhengerek a kottái, addig a francia föltalálók filmtekercekre olvasott szöveget adnak le hangerősítővel ellátott, egyszerű, olcsó készüléken.

Ha meggondoljuk, amit a bécsi rádió legutóbb közölt, hogy a bécsi Selenophongesellschaft eredményes kísérleteket végzett filmeknek papirostekercsekkel való helyettesítésére, akkor az egyik főök, amiért eddig is nem készültek hangos könyvek, t. i. az előállításuk drágasága, könnyen megszűnhet és a néma leveleskönyv mellett csakugyan megjelenhet a tekerces hangos könyv.

Olcsó tekercek és olcsó készülékek nagy lehetőségeket teremthetnek nemcsak a vakok életében, hanem iskolán kívüli, sőt iskolai tanulmányaikban is. (Kf)

Kitűnő vak tanulók látók iskoláiban. (Der Kriegsblinde 1932.-11). A vakok lipcsei központi könyvtáregyesülete (Verein zur Förderung der deutschen Zentralbücherei für Blinde, Leipzig) támogatást nyújt olyan vak tanulóknak, kik tanulmányaikat látók iskoláiba járva végzik. A múlt évben három ilyen vak tanuló volt osztályának első tanulója, köztük egyiknek a legjobb bizonyítványa volt az egész intézetben. (Kf)

Vak méhész. (Der Kriegsblinde. 1932.—6). *Finke Richard* hadivak írja a németországi Samswegenből: Látókoromban, a háború előtt is méhészkedtem. Magam készítettem kaptáraitam is. Miután mint vak beláttam, hogy kaptárban méhészkedni, sem kaptárt készíteni többé nem tudok, áttértem a Grafenhorst-féle méhkasokra, melyeket magam fonok. Annyit készítek, hogy el is adok belőlük. A kasok varrását egy szomszédos méhésztől néhány nap alatt elsajátítottam. Méhekkal benépesített kosarakat is árúsítok.

Méhesemben, habár sok munkát egyedül végzek, segítségre mégis szükségem van. De hisz egy nagyobb méhészetben látó méhészek is szüksége van segítségre. Munkámban különös segítőeszközökre nincs szükségem. Hallásommal és tapintásommal boldogulok. Mézpergetésnél két segítőre van szükségem. Egyik kiszedi a lépeket a kasból, a másik előkészíti és beilleszti azokat a pergetőbe, én meg hajtom a pergetőt. (Kf)

Halálozás. Lapzártakor kaptuk a szomorú hírt, hogy *Válek János* ny. kartársunk 32 éves fia jan. 14-én tragikus körülmények között hirtelen elhunyt. Küldjük együttérzéssel teli részvétünket. (ik)

A szerkesztésért és a kiadásért felelősek: **Istenes Károly és Kirschenheuter Ferenc**